

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 63 – Τεύχος 5

«Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶν
οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ»

Μάιος 2014

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ό Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Άλέξανδρος Ί. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2011 ΜΕ ΔΙΕΘΝ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντίνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., άρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, πρωτοπρ. Αντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημήτριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιας, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Άίτσα Ί. Χατζηφώτη, – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Άλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Άίτσα Ί. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας και Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Άποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ύπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Ίασίου 1 – 115 21 Αθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (για όσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ίωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Έξώφυλλο: «Κωνσταντίνος ό Παλαιολόγος ό Αύτοκράτωρ τών Έλληνορωμαίων έξέρχεται
άτρομος εις τήν μάχην τό 1453 Μαΐου 29...», Θεόφιλος.

Ή λεζάντα τής φωτογραφίας του έξωφύλλου προέρχεται από τόν ιστορικό του 15ου αϊ. Δούκα, Ίστορία XXXIX.1.
(Ή λεζάντα του σχεδίου του τ. Άπριλίου 2014 «Άδάμ έγείρας έκ φθοράς» προέρχεται από τό Έξαποστειλάριον
τής Κυριακής του Πάσχα, Πεντηκοστήριον, έκδοσις Άποστολικής Διακονίας, σ. 24).

Τό Περιοδικό «Έφημέριος» δέν εϑύνεται για τό γλωσσικό ιδίωμα τών άρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τών συνεργατών νά μήν υπερβαίνουν τίς 350 λέξεις όσον άφορά στήν πρώτη σελίδα
και τίς 450 λέξεις για κάθε μία από τίς σελίδες που έπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 63

Μάιος 2014

Τεύχος 5

Περιεχόμενα

Έρωτήματα	2
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ	
Λόγος ΜΑ΄ εἰς τὴν Πεντηκοστὴν (ἀποσπάσματα)	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ποιό εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ τίτλου «Υἱὸς Θεοῦ»;	7
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ὁ συμβολισμὸς τοῦ νεροῦ στὸ βάπτισμα	8
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς κατήχησης. Ἐγώ, ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος	11
ΑΡΧΙΜ. ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ	
Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς (8.6.2014)	13
ΗΛΙΑ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ	
Ἡ ἐσώτατη ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Θείας Λειτουργίας	15
ΠΡΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ	
Πῶς ἡ ἱερωσύνη φτάνει νά γίνεται συνήθεια καὶ βιοπορισμὸς;	17
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ	
Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ σταυροὶ τῶν ἁγίων (β΄)	19
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Μεσοπεντηκοστή: λανθάνουσα ἐορτὴ τοῦ θρόνου;	22
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ	
Ἐρωταποκρίσεις ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III	24
ΑΡΧΙΜ. ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ ΒΕΛΕΤΖΑ	
Ἐμεῖς καὶ ὁ κόσμος	26
Ν.Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ	
Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος ὁ ὀσιομάρτυς	28
Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	29
Βιβλιοπαρουσίαση	30
Ἀπὸ τὴν ἐνοριακὴ ζωή	31
Ἐφημεριακά	32

Ποιός εἶναι πραγματικά μέλος τῆς Ἐκκλησίας σήμερα ;

Ἄγιος Π' κανόνας τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου ὁρίζει ὅτι «Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ τῶν ἐν τῷ Κλήρῳ καταλεγομένων, ἢ λαϊκός, μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχει, ἢ πρᾶγμα δυσχερές, ὥστε ἐπὶ πλείστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγων, τρεῖς Κυριακὰς ἡμέρας, ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν Κληρικός εἶη, καθαιρεῖσθω, εἰ δὲ λαϊκός, ἀποκινείσθω τῆς κοινωνίας».

Ὁ Ἅγ. Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, πολὺ ἀργότερα, ἐπισημαίνοντας τὸ ἴδιο, λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις» (Ἅγ. Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας, ΛΗ', 6 καὶ ΛΘ,1). Ἡ Ἐκκλησία φανερωίνεται στὰ μυστήρια, ἐξαιρέτως δὲ στὴν Θ. Εὐχαριστία. Ὅμως, γιὰ πάρα πολλοὺς ἀδελφούς μας ἡ συμμετοχὴ στὴν Θ. Εὐχαριστία συμβαίνει δύο μὲ τρεῖς φορές τὸν χρόνον, συνήθως χωρὶς νὰ προσέρχονται στὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως. Παρὰ τοὺς ὅποιους μεγαλύτερους ἀριθμούς πού παρουσιάζονται κατὰ καιροὺς, κοινὴ διαπίστωση μεταξὺ τῶν ἱερέων εἶναι ὅτι μόλις ἕνα 1-2% τοῦ πληθυσμοῦ κάθε ἐνορίας συμμετέχει τακτικὰ στὸν ἐκκλησιασμό καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποσοστὸ μόνο ἕνα 20-40% συμμετέχει ἐνεργὰ στὴν μυστηριακὴ ζωὴ.

Μήπως ἤρθε ἡ ὥρα νὰ ἀναρωτηθοῦμε σοβαρὰ σχετικά μὲ τὸ ποιός εἶναι πραγματικά μέλος τῆς Ἐκκλησίας ἀντὶ νὰ μιᾶμε γιὰ «Ὁρθόδοξο λαό»;

Ἀδελφοί συμπρεσβύτεροι, πρόσκληση σὲ διάλογο κάνουμε μὲ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ καὶ ζητοῦμε τίς ἀποφεισ σας!

Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ

Σεβαστοί πατέρες,

ἀπό τό παρόν τεῦχος ἀρχίζει ἡ ὑλοποίηση τῶν προτάσεων τῶν μελῶν τῆς νέας Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐφημερίου. Στήν ἀπέναντι σελίδα θά ἐντοπίσατε ἤδη τή νέα στήλη Ἐρωτήματα, μέ τήν ὁποία ἡ Ἐπιτροπή ἐπιθυμεῖ νά διατυπώσει πρόσκληση ἀλλά καί πρόκληση γιά συζήτηση, σέ ὅσους θά ἤθελαν νά μοιραστοῦν μαζί μας τίς σκέψεις τους στό ἐρώτημα: «Ποιός εἶναι πραγματικά μέλος τῆς Ἐκκλησίας σήμερα;». Περιμένουμε τίς θέσεις σας, μέ τήν παράκληση νά εἶναι ὅσο τό δυνατόν σαφεῖς καί συνοπτικές. Στό *Μηνολόγιο* φιλοξενοῦμε μιά ἀκριτική ἐνορία, στό πλαίσιο παρουσίας ἐνοριῶν ἀπό ὅλη τήν Ἑλλάδα, πού δραστηριοποιοῦνται μέ ὑποδειγματικό τρόπο. Περιμένουμε τή συμβολή σας καί στόν τομέα αὐτόν γιά νά ὑπάρχει καλύτερη ἐνημέρωση γιά τό ἔργο πού παράγεται καί ὑπόδειγμα γιά πνευματική ἀμιλλα.

Στή στήλη *Προσόμοια* δημοσιεύουμε ἀποσπάσματα ἀπό τόν ΜΑ΄ Λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου γιά τήν Πεντηκοστή, στή στήλη *Τίνα με λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι;* ὁ π. Κ. Παπαθανασίου ἐξηγεῖ «Ποιό εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ τίτλου “Υἱός Θεοῦ;”», «Ὁ συμβολισμός τοῦ νεροῦ στό βάπτισμα» εἶναι τό θέμα τοῦ κ. Παν. Σκαλτσῆ στή στήλη *Πρός Ἐκκλησιασμόν καί ὁ κ. Ἄλεξ. Καριώτογλου* στή στήλη *Πρός Κατήχησιν* ἔχει θέμα «Ἐγώ, ὁ κόσμος καί ὁ ἄνθρωπος». Τό Εὐαγγελικό ἀπόσπασμα τῆς Πεντηκοστῆς (8.6.2014) ἀναλύει ὁ π. Νικάνωρ Καραγιάννης στή *Διακονία τοῦ Λόγου*, ὁ κ. Ἡλίας Οἰκονόμου μᾶς ἐνημερώνει στά *Λειτουργικά* γιά τήν «Ἐσώτατη ἀρχιτεκτονική τῆς Θ. Λειτουργίας (Οἱ τελετουργικές ζῶνες)» καί στή στήλη *Πρός Οἰκοδομήν* ὁ π. Δημήτριος Θεοφίλου ἀπαντᾷ στό ἐρώτημα «Πῶς ἡ ἱερωσύνη φτάνει νά γίνεται συνήθεια καί βιοπορισμός;». Στίς σελίδες *Πίστη καί τέχνη* θά βρεῖτε τή συνέχεια τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Κ. Χαραλαμπίδη μέ τίτλο «Ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί οἱ σταυροί τῶν Ἁγίων», στό «Ἀγριέλαιον εἰς καλλιέλαιον» ὁ κ. Στ. Γουλούλης ἀναφέρεται στό θέμα «Μεσοπεντηκοστή: λανθάνουσα ἐορτή τοῦ θρόνου», στό *Τυπικαρεῖον* ὁ κ. Δ. Ἀνατολικιώτης παραθέτει «Ἐρωταποκρίσεις ἐπί τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III» καί «Ἐμεῖς καί ὁ κόσμος» εἶναι ὁ τίτλος τῶν ἀναζητήσεων στό «Ἐν ἀπλότῃ» τοῦ π. Χερουβεῖμ Βελέτζα.

Τό *Συναξάριον* ἀπό τόν κ. Ν. Δρατσέλλα, ἡ *Βιβλιοθήκη* τοῦ Ἐφημερίου τοῦ κ. Στ. Τερζῆ, ἡ νέα στήλη *Ἀπό τήν ἐνοριακή ζωή* καί ἡ *Βιβλιοπαρουσίαση* πού παρουσιάζει ἡ κ. Α.Ι. Χατζηφώτη καί τά *Ἐφημεριακά* πού φροντίζει ὁ π. Γ. Βαμβακίδης συμπληρώνουν τήν ὅλη αὐτοῦ τοῦ τεύχους.

Ἄλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντής Συντάξεως

Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου
Λόγος ΜΑ΄ εἰς τὴν Πεντηκοστὴν
(ἀποσπάσματα)*

Ετὴν Πεντηκοστὴ ἐορτάζουμε καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐλπίδας. Τὸ μυστήριον, πόσο καὶ μεγάλο εἶναι καὶ σεβαστό! Τελειώνουν λοιπὸν ὅσα ἔχουν σχέση μετὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἢ μᾶλλον μετὰ τὴν σωματικὴν παρουσίαν Του. Διότι διστάζω νὰ πῶ τὰ σωματικά, ἐφ' ὅσον κανένας λόγος δὲν μπορεῖ νὰ με πείσει ὅτι θὰ ἦταν καλύτερα νὰ εἶχε ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἀρχίζουσιν ὅσα ἔχουν σχέση μετὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ποιά δὲ ἦταν ὅσα ἔχουν σχέση μετὰ τὸν Χριστό; Ἡ Παρθένος, ἡ γέννησις, ἡ φάτνη, τὸ σπαργάνωμα, οἱ ἄγγελοι ποὺ τὸν δοξάζουσιν, οἱ ποιμένες ποὺ τρέχουσιν πρὸς Αὐτόν, ἡ διαδρομὴ τοῦ ἀστέρα, ἡ προσκύνησις καὶ ἡ προσφορὰ τῶν δώρων ἀπὸ τοὺς μάγους, ὁ φόνος τῶν νηπίων ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, ὁ Ἰησοῦς ποὺ φεύγει εἰς τὴν Αἴγυπτον, ποὺ ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ποὺ περιτέμεται, ποὺ βαπτίζεται, ποὺ δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ποὺ πειράζεται, ποὺ λιθάζεται γιὰ μᾶς, ποὺ προδίδεται, ποὺ προσηλώνεται εἰς τὸν Σταυρόν, ποὺ θάπτεται, ποὺ ἀνασταίνεται, ποὺ ἀνεβαίνει εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ τώρα ὑφίσταται πολλὰ ἀπὸ τοὺς μισοχριστοὺς μὲν, αὐτὰ ποὺ τὸν ἀτιμάζουσιν καὶ τὰ ὑπομένει (διότι εἶναι μακρόθυμος), ἀπὸ τοὺς φιλόχριστοὺς δὲ, αὐτὰ ποὺ τοῦ ἀποδίδουσιν τιμὴν. Καὶ ἀναβάλλει νὰ ἀνταποδώσῃ ὅπως σ' ἐκείνους τὴν ὀργήν, ἔτσι σὲ μᾶς τὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἴσως σ' ἐκείνους μὲν δίνει καιρὸ μετανοίας, σὲ μᾶς δὲ δοκιμάζει τὸν πόθον, ἐάν δὲν λιποψυχοῦμε καὶ δὲν ἀποκάμουμε στίς θλίψεις καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας γιὰ τὴν εὐσέβειαν ὅπως ἀκριβῶς ὀρίζεται ἀπὸ τὴν θείαν οἰκονομίαν καὶ τὰ ἀνεξιχνίαστα κρίματά Του, μετὰ τὰ ὁποῖα κυβερνᾷ μετὰ σοφίαν τὴν ζωὴν μας. Ὅσα λοιπὸν ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριστόν εἶναι αὐτὰ καὶ τὰ πέρα ἀπ' αὐτὰ θὰ τὰ δοῦμε ἐνδοξότερα καὶ μακάρι καὶ ἐμεῖς νὰ φανοῦμε [δοξαζόμενοι ἀπὸ τὸ Θεόν]. Ὅσα δὲ ἀναφέρονται εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, παρακαλῶ τὸ Πνεῦμα νὰ ἔλθῃ ἐντός μου καὶ νὰ μοῦ δώσῃ λόγον ὅσον ἐπιθυμῶ καὶ ἂν ὄχι τόσον, ἀλλ' ὅσος ἀπαιτεῖται σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν. Πάντως ὅμως θὰ ἔλθῃ μετὰ ἐξουσίαν δεσποτικὴν καὶ ὄχι μετὰ τρόπον δουλικόν, οὔτε περιμένοντας πρόσταγμα, ὅπως νομίζουν μερικοί. Διότι πνεεῖ ὅπου θέλει, καὶ σ' ὅσους θέλει, καὶ ὅποτε καὶ ὅσο θέλει. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμεῖς ἐμπνεόμαστε νὰ νοοῦμε καὶ νὰ μιλοῦμε γιὰ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

* Μιλᾷει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ἐπιμ.: Στ. Γ. Παπαδοπούλου, μτφρ. Διον. Κακαλέτρη. Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1991.

Θ Τό Ἅγιο Πνεῦμα πάντοτε ὑπῆρχε καί ὑπάρχει καί θά ὑπάρχει, δέν ἔχει οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος, ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἐνωμένο καί ἀριθμεῖται μαζί μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό. Διότι δέν θά ἄρμοζε ποτέ νά ἐλλείπει ὁ Υἱός ἀπό τόν Πατέρα ἢ τό Πνεῦμα ἀπό τόν Υἱό, ἐπειδή θά ἦταν σέ μέγιστο βαθμό ἄδοξη ἢ θεότητα, σάν ἀπό μεταμέλεια ἀκριβῶς νά ἦλθε σέ συμπλήρωση γιά νά γίνει τέλεια. [Τό Ἅγιο Πνεῦμα] λοιπόν πάντοτε καί αἰώνια μεταλαμβάνεται [μέ τίς θεῖες ἐνεργειές Του], δέν μεταλαμβάνει, ὁδηγεῖ στήν τελείωση [τούς ἀνθρώπους], δέν τελειώνεται, παρέχει τήν πνευματική πλήρωση, δέν ἔχει ἀνάγκη πληρώσεως, ἀγιάζει, δέν ἀγιάζεται κάνει [τούς ἀνθρώπους] θεούς, δέν θεώνεται αὐτό πρός Ἐαυτό, καί πρός ἐκείνους μέ τούς ὁποίους εἶναι ἐνωμένο, εἶναι πάντοτε τό ἴδιο καί ἀπαράλλακτο ἀόρατο, ἄχρονο, ἀχώρητο, ἀναλλοίωτο, ὑπεράνω ἀπό κάθε ἔννοια ποιότητας, ποσότητας καί μορφῆς, ἀψηλάφητο, κινούμενο ἀφ' Ἐαυτοῦ, κινούμενο συνεχῶς, ἔχοντας ἀφ' Ἐαυτοῦ ἐξουσία, ἔχοντας ἀφ' Ἐαυτοῦ δύναμη, παντοδύναμο. Εἶναι ζωή καί πρόξενος ζωῆς, τό φῶς, καί χορηγεῖ φῶς, ἀφ' Ἐαυτοῦ ἀγαθό καί πηγῆ ἀγαθότητας. Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικό, κύριο, ἀποστέλλει, θέτει ὅρια, κάνει τούς ἀνθρώπους ναούς, οἴκους Του, ὁδηγεῖ, ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, διανέμει χαρίσματα. Εἶναι Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσέβειας, βουλής, δυνάμεως, φόβου, ὅσων ἔχουν ἀπαριθμηθεῖ. Διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεται ὁ Πατήρ καί δοξάζεται ὁ Υἱός, καί ἀπό Αὐτούς μόνο γνωρίζεται Αὐτό, εἶναι δηλαδή τά τρία πρόσωπα Ἐν, μία εἶναι ἡ λατρεία καί ἡ προσκύνηση, μία ἡ δύναμη, ἡ τελειότητα, ἕνας ὁ ἀγιασμός. Καί γιατί νά μακρολογῶ; Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, ἐκτός ἀπό τήν ἀγεννησία. Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Υἱός, εἶναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκτός ἀπό τήν γέννηση. Αὐτά, ὅσο βέβαια μπορῶ νά ἐκφρασθῶ μέ τόν λόγο μου, δέν ξεχωρίζουν οὐσίες, ἀλλ' ὀρίζουν τήν μία καί ἐνιαία οὐσία τῆς θεότητας.

ΙΑ Αὐτό ἐνεργοῦσε πρῖν ἀπ' ὅλα στίς ἀγγελικές καί οὐράνιες δυνάμεις, σ' ὅσες εἶναι πρῶτες μετά τό Θεό καί σ' ὅσες εἶναι κοντά στό Θεό. Διότι ἡ τελείωση καί ἡ ἔλλαμψη σ' αὐτές καί ἡ δυσκίνησις ἢ ἡ ἀκίνησις τους πρός τό κακό δέν εἶναι ἀπό ἄλλη αἰτία, ἀλλά ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειτα [ἐνεργοῦσε] στούς Πατέρες καί τούς Προφῆτες. Ἀπ' αὐτούς οἱ μὲν εἶχαν θέα τοῦ Θεοῦ ἢ Τόν ἐγνώρισαν, οἱ δέ προγνώρισαν καί τό μέλλον, μέ τό νά σχηματίζει τό Πνεῦμα εἰκόνες στό νοῦ τους καί σάν νά ἦσαν παρόντες συναναστρεφόμενοι ὅσα ἐπρόκειτο νά πραγματοποιηθοῦν στό μέλλον. Τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τοῦ Πνεύματος. Ἐπειτα στούς μαθητές τοῦ Χριστοῦ (διότι δέν λέγω γιά τό Χριστό, στόν Ὅποιο παρευρίσκατο ὄχι ὡσάν νά ἐνεργοῦσε, ἀλλ' ὡς συμπαραυρισκόμενο σέ ὁμότιμη σχέση) καί σ' αὐτούς κατά τρεῖς τρόπους, στό μέτρο πού μποροῦσαν νά Τό δεχθοῦν, καί κατά τρεῖς καιρούς: πρῖν νά δοξασθεῖ ὁ Χριστός μέ τό πάθος Του, ἀφοῦ δοξάσθηκε μέ τήν Ἀνάσταση καί μετά τήν Ἄνοδό Του στούς οὐρανοῦς ἢ τήν ἀποκατάσταση, ἢ ὅπως καί πρέπει νά τήν ὀνομάσουμε, τή φανερώσει δέ ἡ πρώτη θεραπεία καί κάθαρση ἀπό τίς ἀσθένειες καί τά πονηρά πνεύματα, ἢ ὅποια βέβαια δέν γινόταν χωρίς τό Ἅγιο Πνεῦμα καί τό ἐμφύσημα μετά τήν τελείωση τῆς [ἐνσάρκου] οἰκονομίας, πού εἶναι φανερά προσθήκη περισσοτέρας χάριτος καί τώρα ὁ διαμερισμός τῶν πύρινων γλωσσῶν, πού

πανηγυρίζουμε. Ἄλλα τό πρῶτο ἔγινε ἀμυδρά, τό δεύτερο πιό φανερά καί τό τώρα, τελειότερα ... Καί δέν παρίσταται τώρα κατά τήν ἐνέργεια, ὅπως πρωτύτερα, ἀλλά κατά τήν οὐσία, ἢ ὅπως ἀλλιῶς θά μπορούσε νά τό πει κανείς, καί μένοντας μαζί τους καί μέσα τους βοηθός καί παραστάτης στό ἔργο τους. Διότι ἔπρεπε, ἀφοῦ ὁ Υἱός συναναστράφη μέ ἐμᾶς σωματικά, καί Αὐτό νά φανερωθεῖ σωματικά καί ἀφοῦ ἐπανῆλθε πρὸς Ἐαυτόν ὁ Χριστός, Ἐκεῖνο νά κατέλθει πρὸς ἐμᾶς καί ἔρχεται μέν ὡς Κύριο, «πέμπεται» δέ ὄχι ὡς κατώτερο. Διότι οἱ λέξεις αὐτές φανερῶνουν ἐξ ἴσου τήν ἐνότητα καί ὁμοτιμία παρὰ χωρίζουν τίς φύσεις.

ΙΒ. Διά τοῦτο μετά τόν Χριστό μέν γιά νά μή μᾶς λείπει Παράκλητος, «Ἄλλος» δέ, γιά νά ἔχεις στό νοῦ σου τήν ὁμοτιμία. Διότι τό «ἄλλος» σημαίνει ἄλλος ἀκριβῶς ὅπως ἐγώ γίνεται. Τοῦτο δέ σημαίνει κοινή δεσποτεία καί ὄχι ὑποτίμηση. Διότι ἐγώ ξέρω καλά ὅτι τό «ἄλλος» λέγεται ὄχι γιά διαφορετικά πράγματα, ἀλλά τῆς ἰδίας οὐσίας. Μέ μορφή γλωσσῶν δέ ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας πρὸς τό Λόγο. Πύρινων δέ, καί ἀναζητῶ γιά ποῖο ἀπ' τά δύο: γιά τήν κάθαρση (διότι μιλοῦμε γιά πῦρ - φωτιά - πού καθαρίζει, ὅπως μπορούν ἀπό παντοῦ νά μάθουν ὅσοι θέλουν) ἢ γιά τήν οὐσία; Διότι ὁ Θεός μας εἶναι πῦρ καί «πῦρ καταναλίσκον» τήν μοχθηρία, ἔστω κι ἂν ἀγανακτεῖς πάλι, διότι στενοχωρεῖσαι γιά τό ὁμοούσιο. Καί ἐχωρίστηκαν [οἱ γλώσσες] διότι τά χαρίσματα ἦταν πολλά καί διάφορα, ἐκάθησαν δέ, ἐπειδή ἡ ἐξουσία Του εἶναι βασιλική, καί ἐπειδή ἀναπαύεται εἰς τούς ἀγίους, ἀφοῦ καί τά χερουβίμ εἶναι θρόνος τοῦ Θεοῦ. Στό ὑπερῶο δέ (ἂν δέν θεωρηθῶ ὅτι καταβάλλω μάταιο κόπο κάπως περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει), διότι θά ἀνέβαιναν καί θά ὑψώνονταν ἀπό χάμω αὐτοί πού ἐπρόκειτο νά Τό δεχθοῦν ἀφοῦ καί μέ θεία ὕδατα στεγάζονται οὐράνια ὑπερῶα καί ὑμνεῖται ὁ Θεός. Καί ὁ Ἰησοῦς ἐπίσης στό ὑπερῶο συμμετέχει στό μυστήριο μέ αὐτούς πού μυοῦνται στά ὑψηλότερα, γιά νά παρασταθεῖ αὐτό, ὅτι ἀφ' ἐνός μέν πρέπει ὁ Θεός νά κατέβει λίγο πρὸς σᾶς, πρᾶγμα πού ξέρω ὅτι ἔγινε παλαιότερα στόν Μωυσῆ, ἀφ' ἐτέρου δέ πρέπει ἐμεῖς ν' ἀνέβουμε καί ἔτσι νά γίνει ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ πρὸς τούς ἀνθρώπους, ν' ἀναμειχθεῖ δηλαδή ἡ ἀξία. Ἐφ' ὅσον ὁμως μένουν τό μέν στήν οἰκεία περιωπή, τό δέ στήν ταπεινώση, παραμένει ἀμικτη ἡ ἀγαθότης καί ἡ φιλανθρωπία Του ἀκοινωνήτη καί ὑπάρχει μεταξύ των χάσμα μεγάλο καί ἀδιαπέραστο, πού ἐμποδίζει ὄχι μόνο τόν πλούσιο ἀπό τόν Λάζαρο καί τούς ἐπιθυμητούς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλά τήν κτιστή καί ρευστή φύση, ἀπό τήν ἄκτιστη καί ἀμετάβλητη.

TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

48. Ποιό εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ τίτλου «Υἱός Θεοῦ»;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΕΝΑ ΕΠΙΠΛΕΟΝ στοιχείο περιέχεται στήν ὁμολογία τοῦ Πέτρου, σύμφωνα μέ τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο. Ἀναγνωρίζει τόν Ἰησοῦ ὄχι μόνον ὡς τόν Χριστό, ἀλλά καί ὡς τόν «υἱό τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» (16,16). Ἦδη ἀπό τήν ἐποχή τῆς Π.Δ. ἡ λέξη «υἱός» δέν ἐξέφραζε μόνο τήν κατιοῦσα συγγένεια πρώτου βαθμοῦ, δηλ. τόν ὁμαιμο ἀπόγονο, ἀλλά καί τό ἀνήκειν σέ μιᾶ ὁμάδα ἢ τάξη, λ.χ. υἱοί Ἰσραήλ, υἱοί τῶν Προφητῶν κ.ἄ. Παράλληλα, ἡ ἔκφραση «υἱοί θεοῦ» δήλωνε τούς ἡγέτες τοῦ Ἰσραήλ, βασιλεῖς, ἄρχοντες, κριτές, τούς ἐξουσιοδοτημένους ἀπό τόν Θεό. Σέ σπάνιες περιπτώσεις ἀναφερόταν στούς ἀγγέλους, πού σχηματίζουν τήν οὐράνια αὐλή (Δευτ. 32,8· Ψλ. 29,1· 88,7· Ἰωβ 2,1). Ὡστόσο, ὁ τίτλος «υἱός Θεοῦ» ἐπιφυλάσσεται γιά τόν ἐκλεκτό τοῦ Θεοῦ, τόν ἀναμενόμενο μεσσία, τόν κατ' ἐξοχήν υἱό τοῦ Θεοῦ (Ψλ. 2,7).

Στήν Κ.Δ. ὁ ἀνωτέρω τίτλος ἀποδίδεται στόν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖται «υἱός ὑψίστου» καί «υἱός Θεοῦ» (Λκ. 1,32.35· Ἰω. 1,49). Στούς συνοπτικούς Εὐαγγελιστές ὁ τίτλος «υἱός τοῦ Θεοῦ», συχνά συνδυασμένος μέ τόν τίτλο Χριστός, ἐμφανίζεται ὡς μεσσιανικός τίτλος. Ὑποδηλώνει τή θεϊκή φύση καί καταγωγή του, πού τοῦ ἐξασφαλίζει ἀφ' ἑνός μέν μιᾶ καταπληκτική δύναμη, μιᾶ τρόπον τινά ἄτρωτη προστασία, καί

ἀφ' ἑτέρου φανερώνεται ὁ ἀδιάσπαστος σύνδεσμος μέ τόν Πατέρα του. Ὡστόσο, αὐτός ὁ τίτλος δέν τοῦ ἐξασφαλίζει πεπωμένο ἐπίγειας δόξας, ἀλλά ὡς υἱός ἀνθρώπου θά πάθει γιά νά εἰσέλθει στή δόξα του. Ὁ Ἰησοῦς ὡς υἱός Θεοῦ τονίζεται ὑπερβαλλόντως στό κατά Ἰωάννην (1,18 κ.ἄ.), ἀλλά καί ὁ τίτλος αὐτό θά ἀποτελέσει γιά τούς Ἰουδαίους καί αἰτία θανατικῆς καταδίκης: «εἶπε γάρ ὅτι Θεοῦ εἶμι υἱός» (Μτ. 26,63· 27,43).

Ἡ χρήση τοῦ τίτλου στό Μτ. 16,16 φανερώνει τήν κατανόηση τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο στό ὁποῖο τοῦ ἀποδίδονται σημαντικοί μεσσιανικοί τίτλοι: Χριστός, Υἱός τοῦ Θεοῦ, Υἱός Δαβίδ, Κύριος κ.ἄ. Ὁ Ματθαῖος περιλαμβάνει τή ρητή δήλωση τοῦ Ἰησοῦ γιά τή σχέση τοῦ Πατέρα καί τοῦ Υἱοῦ, καθῶς καί τόν ρόλο τοῦ Υἱοῦ στήν ἀποκάλυψη τοῦ Πατέρα (Μτ. 11,25-27).

Τέλος, στή σύγχρονη ἔρευνα κατανοεῖται ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου (Μτ. 16,16) ὡς ἀντανάκλαση τῆς μετά τήν Ἀνάσταση πιστεύουσας κοινότητος. Ὁ Πέτρος, ὡς ὁ πρῶτος μάρτυρας τοῦ Ἀναστάντος, ὁμολόγησε καί κήρυξε τόν σταυρωθέντα καί ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντα ὡς τόν Χριστό καί ἀληθινά υἱό τοῦ Θεοῦ. Προφανῶς, ὁ Πέτρος ὡς κορυφαῖος τῶν μαθητῶν διέθετε μπροστά του εὐρύτερη ἐμπειρία καί παράδοση.

Ὁ συμβολισμός τοῦ νεροῦ στό βάπτισμα

Παναγιώτῃ Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἄναπλ. Καθηγητῇ Α.Π.Θ.

ΤΟ ΝΕΡΟ συνδέθηκε καί οὐσιαστικά ταυτίστηκε μέ τό βάπτισμα, ἔτσι ὥστε νά μιλάμε γιά τό μυστήριο τοῦ ὕδατος. Ἡ ἴδια ἡ λέξη βαπτίζω σημαίνει βυθίζω εἰς ἤ ὑπό τό ὕδωρ¹. Στήν Καινή Διαθήκη τό βάπτισμα ὀνομάζεται καί λουτρό τοῦ ὕδατος², ἐνῶ στήν Παλαιά Διαθήκη ὁ προφήτης Ἡσαΐας μιλά γιά κάθαρση τῆς ψυχῆς μέ τό νερό³, καί ὁ λουτήρας πού ὑπῆρχε στή σκηνή τοῦ μαρτυρίου⁴ συμβολίζει τό βάπτισμα⁵.

Στόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη ἐπισημαίνεται ὅτι, ἐάν κανεῖς δέν γεννηθῆ «ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος», δέν μπορεῖ νά εἰσέλθει στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ⁶. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ εὐνούχου τῆς Κανδάκης, ὁ ὁποῖος εἶπε στό Φίλιππο πού τόν κατηχοῦσε· «Ἰδοῦ ὕδωρ· τί κωλύει με βαπτισθῆναι»⁷. Ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος βαπτίσθηκε στόν Ἰορδάνη· «Καί βαπτισθεῖς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθύς ἀπό τοῦ ὕδατος»⁸. Τό ἴδιο καί στήν πράξη τῆς Ἐκκλησίας ἀργότερα τό βάπτισμα γίνεται ὅπου ὑπάρχει νερό· «ἐνθα ὕδωρ ἐστι»⁹. Τό νερό, λοιπόν, στή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας γίνεται σύμβολο τοῦ βαπτίσματος¹⁰, σύμβολο ἀναγέννησης καί σωτηρίας. Καί τό ἐρώτημα εἶναι: Γιατί τό νερό εἰδικά ἔχει αὐτή τήν ἱερή ἀποστολή;

Ἐάν ἀνατρέξουμε στό θρησκευτικό συμβολισμό καί τήν καθημερινή χρήση

τοῦ νεροῦ θά διαπιστώσουμε ὅτι προβάλλει α) ὡς σύμβολο τοῦ καθαροῦ, β) ὡς σύμβολο τῆς ζωῆς καί τῆς γονιμότητος καί γ) ὡς σύμβολο τοῦ θανάτου καί τῆς καταστροφῆς. Οἱ συμβολισμοί αὐτοί δέν εἶναι καθόλου ἄσχετοι τόσο μέ τίς κοσμολογικές ἀντιλήψεις τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅσο καί μέ τή σημασία τοῦ νεροῦ στίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς.

Ἐτσι, λοιπόν, τό νερό ἐκλαμβάνεται ὡς «ἀρχή τῶν ὄντων»¹¹, ὡς τό καλύτερο ἀπό τά στοιχεῖα τοῦ κόσμου, τό πιό κοινό, πρόχειρο, προσιτό καί εὐχρηστο. Ἡ φυσική του μάλιστα δυνατότητα νά καθαρίζει τό ἐπέβαλε ὡς «ρύπου καθάρσιον»¹², μιᾶ ἰδιότητα πού βλέπουμε νά ἀξιοποιεῖται στούς καθαροῦς τῆς μυστηριακῆς λατρείας¹³ (Ἰσιδας, Μίθρα, Κυβέλης κ.λπ.) καί στίς τελετουργίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης¹⁴, ἀλλά καί στό χριστιανικό βάπτισμα μέ μία νέα ὁμως διάσταση καί σημασία, ἀφοῦ τό νερό ὡς ἡ ἀρχή τοῦ καθαροῦ δέν περιορίζεται μόνο στή σωματική κάθαρση, ἀλλά ἐπεκτείνεται καί στήν ψυχική, «εἰ προσλάβοι χάριν τοῦ Πνεύματος»¹⁵.

Τό νερό ἐπίσης εἶναι καί σύμβολο τῆς ζωῆς, διότι ταυτίζεται μέ τή ζωή¹⁶. Χωρίς αὐτό δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει ζωή. Τά πάντα ἐξαρτῶνται ἀπό τό νερό· «Ἵδωρ τήν γῆν βαστάζει»¹⁷, λέγει ὁ ἅγιος Ἰππόλυτος. «Χλοοποιόν καί ζωοποιόν ἐστι

τό ὕδωρ», τονίζει ὁ ἅγιος Κύριλλος¹⁸. Ἐάν σταθοῦμε μάλιστα καί στή βιβλική ἀντίληψη τοῦ κόσμου θά δοῦμε πῶς τό νερό εἶναι τό βασικό στοιχεῖο ἢ τό ὑλικό τοῦ κόσμου¹⁹. Ἀντιπροσωπεύει τήν ἴδια τή δημιουργία, ὀλόκληρο τόν «κόσμο», γιά τόν ὁποῖον ὁ Δημιουργός χαίρεται, διότι ἀντανακλᾷ καί ὑπογραμμίζει τή δόξα Του²⁰. Ἀπό τό πρῶτο ἐκεῖνο στοιχεῖο τῆς δημιουργίας ξεπήδησε ἡ ζωή χάρη βέβαια στή δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί στό πνεῦμα τοῦ Κυρίου πού «ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»²¹. Τό νερό εἶναι ἀκόμη καί σύμβολο τῆς καταστροφῆς καί τοῦ θανάτου, τό βάθος πού σκοτώνει καί ἐκμηδενίζει, ἡ σκοτεινή κατοικία τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων²².

Ὅλες αὐτές τίς συμβολικές διαστάσεις καί σημασίες τοῦ νεροῦ τίς βλέπουμε στήν Ἁγία Γραφή, στήν ἱστορία τῆς δημιουργίας, τῆς πτώσης καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Τίς βλέπουμε τυπολογικά νά καταλήγουν καί νά ἐκπληρώνονται στό βάπτισμα· πράγμα πού σημαίνει πῶς τό μυστήριο αὐτό δέν εἶναι ἔξω ἀπό τό μυστήριο τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ, τό σχέδιο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Τό νερό δέν θά μᾶς ἐνδιέφερε πέρα ἀπό τή βιοτική ἀναγκαιότητά του, ἐάν ὡς ὑλικό στοιχεῖο δέν ἐντασσόταν στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἁγιασμό καί τήν ἀνακαινίση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός, λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «πρώτῳ τοίνυν τῶ ὕδατι προσέταξεν ἐξαγαγεῖν ψυχὴν ζῶσαν, ἐπειδὴ ἔμελλε δι' ὕδατος καί τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐπιφερομένου τοῖς ὕδασιν ἁγίου Πνεύματος, ἀνακαινίζειν τόν ἄνθρωπον»²³.

Ὅπως, λοιπόν στήν πρώτη δημιουργία ἀπό τό νερό ξεπήδησε ἡ ζωή, ἔτσι καί στό βάπτισμα μέ τή δύναμη τοῦ Πνεύματος τό νερό ξαναποκτᾷ τήν ἀρχική

του λυτρωτική σημασία καί χαρίζει τή νέα ἐν Χριστῷ ζωή. Τό νερό ἐπίσης τοῦ κατακλυσμοῦ, μέ τό ὁποῖο ὁ Θεός κατέπνιξε τήν κοσμική ἁμαρτία, εἶναι τύπος τοῦ βαπτίσματος, διότι τότε τό νερό «τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἐθανάτωσεν» καί τώρα τό νερό τοῦ βαπτίσματος «τούς θανόντας ἐζωοποίησεν»²⁴ καί «ἐπαποπνίγει τούς ἀπειθοῦντας δαίμονας»²⁵ ἐνώνοντας τούς πιστούς μέ τή νέα κιβωτό, τήν Ἐκκλησία. Ἡ διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας ἐμφανίζεται ὡς μία νέα νίκη τοῦ Θεοῦ στό δράκοντα τῆς θάλασσας²⁶, ὡς πέρασμα ἀπό τό θάνατο στή ζωή· «Διέβησαν ἐκεῖνοι πέλαγος», λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «διέβης σύ θάνατον»²⁷. Τό ἴδιο καί ὁ Ἰορδάνης δεχόμενος στά νερά του τόν ἴδιο τό Χριστό διεσκόρπισε τή χάρη τοῦ βαπτίσματος σ' ὀλόκληρο τόν κόσμο²⁸. Ὁ νικτήρας, ἀλλά καί τό νερό τέλος πού χύθηκε ἀπό τήν πλευρά τοῦ Χριστοῦ²⁹ εἶναι σύμβολο τοῦ βαπτίσματος· «Τοῦ βαπτίσματος σύμβολον καί τῶν μυστηρίων ἐστὶ τό αἷμα ἐκεῖνο καί τό ὕδωρ, ἐξ ἐκατέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία γεγένηται»³⁰. Ἀπό τήν πλευρά τοῦ Χριστοῦ δημιουργήθηκε τό βάπτισμα καί ἡ εὐχαριστία, τὰ μυστήρια, ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία.

Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε νά ἐπισημάνουμε πῶς τό νερό ὡς σύμβολο τοῦ βαπτίσματος ἔχει ἀξία γιατί, ὅπως φάνηκε καί ἀπό τήν τυπολογική του ἐρμηνεία πού ἤδη ἀναφέραμε, καταλήγει στό Χριστό, πού καθιέρωσε τό βάπτισμα³¹ καί βαπτίζει ἐν ἁγίῳ Πνεύματι³². Ἡ μυστηριακή καί σωτηριολογική ἀξία τοῦ νεροῦ καί τοῦ βαπτίσματος ἔγκειται σέ δύο βασικούς παράγοντες: α) Στό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τή θυσία δηλαδή καί τήν ἀνάστασή του, καί β) στή

δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού μᾶς ἀναγεννᾷ «ἀνωθεν»³³. Τό νερό, ἔξω ἀπό τόν Χριστό καί τό ἅγιο Πνεῦμα, εἶναι ἕνα ἀπλό φυσικό στοιχεῖο, «λιτό», ἀδύναμο, γιά τήν πνευματική ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου. Μπορεῖ νά κάνει τά πάντα τό νερό, ἀλλά «ὑπό Πνεύματος κινήσεως τήν γένεσιν λαμβάνει, τό δέ Πνεῦμα ἀπό τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τήν ἀρχήν ἔχει»³⁴. Γίνεται μέσο ψυχικοῦ κα-

θαρμοῦ μέ τή χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἤδη τονίσαμε στήν ἀρχή τοῦ σχολίου. Εἶναι «τό ὕδωρ τῆς ζωῆς»³⁵, λαμβάνοντας αὐτή τή δύναμη καί τή χάρη «ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας»³⁶. Γίνεται «σωτήριον ὕδωρ», «τάφος» καί «μήτηρ»³⁷, «σύμβολον τοῦ θανάτου»³⁸, «ταφῆς καί ἀναστάσεως»³⁹, σύμβολο τοῦ θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. H. G. LIDDEL - R. SCOTT, τόμ. I, σ. 479. Βλ. καί Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ, *Δογματική*, τόμ. 3, Ἀθήνα 1961, σ. 68.
2. Ἐφ. 5, 26.
3. Ἦσ. 1, 16: «Λούσασθε καί καθαροί γίνεσθε...».
4. Ἐξοδ. 30, 28: «Καί χρίσεις... πάντα τά σκεύη αὐτῆς καί τόν λουτήρα».
5. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Κατηχήσεις, Κατήχ. Γ' φωτιζ.*, PG 33, 433B: «Καί σύμβολον ἔκειτο τοῦ βαπτίσματος, λουτήρ ἔνδον ἀποκείμενος τῆς σκηνῆς».
6. Ἰω. 3, 5.
7. Πράξ. 8, 36.
8. Ματθ. 3, 16· Μάρκ. 1, 9-10.
9. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ, Ἀπολογία Α', 61, PG 6, 420C.
10. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΒΟΥΓΑΡΙΑΣ, *Πρός Ἑβραίους Ἐπιστολῆς Ἐξηγήσεις*, PG 125, 309D: «Καί τό ὕδωρ δέ σύμβολον τοῦ βαπτίσματος».
11. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ, *Ἠθικά καί ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις*, Βιβλ. Α', 3.
12. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, PG 94, 905A.
13. Π. ΧΡ. ΠΑΧΗ, *Τό νερό καί τό αἷμα στίς μυστηριακές λατρεῖες τῆς Ἑλληνορωμαϊκῆς ἐποχῆς*, Διατριβή ἐπί Διδακτορίας, Θεσσαλονίκη 1988.
14. Ἐξοδ. 30, 21: «Ὅταν εἰσπορεύονται εἰς τήν σκηνήν τοῦ μαρτυρίου, νίφονται ὕδατι, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι». Πρβλ. Λευϊτ. 14, 7-8: «...ὕδατι ζῶντι καί περιρρανεῖ ἐπί τόν καθαρισθέντα ἀπό τῆς λέπρας ἐπτάκις, καί καθαρὸς ἔσται».
15. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὁ.π., PG 94, 905.
16. Σοφ. Σειρ. 29, 21: «Ἀρχὴ ζωῆς ὕδωρ καί ἄρτος».
17. ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ, *Λόγος εἰς τά ἅγια Θεοφάνεια*, PG 10, 852B.
18. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Κατηχήσεις, Κατήχισις ΙΣΤ' φωτιζ.*, PG 33, 933A. Βλ. καί Ι. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, «Ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων περὶ βαπτίσματος», *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 65 (1982) 115-128.
19. A. SCHMEMANN, *Γιά νά ζήσει ὁ κόσμος*, Ἀθήνα 1987, σσ. 106-107.
20. A. SCHMEMANN, *Ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος*, μτφρ.

Ἰωσήφ Ροηλίδης, Ἀθήνα 1984, σ. 56.

21. Γέν. 1, 2.
22. A. SCHMEMANN, *Ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος*, σ. 56.
23. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ὁ.π., PG 94, 905 καί ΔΙΑΓΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, *Περί ἁγίας Τριάδος*, PG 39, 692.
24. ΠΡΟΚΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, *Λόγος Ζ', Εἰς τά ἅγια Θεοφάνεια*, PG 65, 706C. Βλ. καί J. DANIELOU, *Ἁγία Γραφή καί Λειτουργία, ἡ βιβλικὴ θεολογία τῶν μυστηρίων καί τῶν ἐορτῶν κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1981, σσ. 83-94.
25. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΒΟΥΓΑΡΙΑΣ, *Ἐπιστολὴ πρώτη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου*, PG 125, 1233AB.
26. J. DANIELOU, ὁ.π., σ. 96 ἐξ.
27. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία Κατηχητικά*, ἔκδ. A. Wenger, *Catéchèses Baptismales*, SC 50 bis, Paris 1970, Λόγος Γ', σ. 165-166. Βλ. καί ΠΡΟΚΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, *Λόγος ΙΔ' εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, PG 65, 797B.
28. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Εἰς τὴν ἡμέραν τῶν φώτων*, PG 46, 592D: «Τῷ κόσμῳ παντὶ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἐπωχέτευσε χάριν». Βλ. καί ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Κατήχ. Κατήχ. Γ' φωτιζομένων*, PG 33, 433A: «Ἀρχὴ τοῦ κόσμου τό ὕδωρ, καί ἀρχὴ τῶν εὐαγγελίων ὁ Ἰορδάνης».
29. Ἰω. 19, 34.
30. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία Κατηχητικά*, ὁ.π., Λόγος Γ', SC 50 bis, σ. 161.
31. Ματθ. 28, 19.
32. Ματθ. 3, 11· Λουκ. 3, 16-17· Ἰω. 1, 26, 33.
33. Ἰω. 3, 3.
34. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ, *Ὁμιλία XI*, PG 2, 293A.
35. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ, *Πρός Τρύφωνα Ἰουδαίου Διάλογος*, PG 6, 504C.
36. ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Περί ἁγίου Πνεύματος*, PG 35, 132A.
37. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Μυστ. Κατηχήσεις, Μυστ. κατήχισις Β'*, *Περί βαπτίσματος*, SC 126, σ. 112.
38. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*, VII, ΚΒ', SC 336, 48.
39. ΑΜΜΩΝΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, *Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον*, PG 85, 1408D.

34. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης: Ἐγώ, ὁ κόσμος καί ὁ ἄνθρωπος

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ σημείωμα εἶχαμε ἀναφέρει ὅτι ἡ κοσμολογία καί ἡ ἀνθρωπολογία εἶναι δύο ἀντικείμενα τῶν ὁποίων τό περιεχόμενο χρειάζεται νά γνωρίζει ὁ κατηχούμενος. Ἐντελῶς λογικά, ἂν τό σκεφτοῦμε, εἶναι ἀνάγκη νά γνωρίζω ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας ποιά θέση κατέχω ὡς ἄνθρωπος μέσα στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, γιατί αὐτό καθορίζει καί τή στάση μου, τόν τρόπο ζωῆς μου.

Ἄν ὁ κόσμος εἶναι ἀπαραίτητος στόν ἄνθρωπο, δέν ὑπάρχουμε ἐμεῖς γιά τόν κόσμο, ἀλλά ὁ κόσμος γιά μᾶς. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ σκοπός τοῦ κόσμου κι ὄχι τό ἀντίθετο. Τί εἶναι ὅμως ὁ ἄνθρωπος; Ὁ ἀπ. Παῦλος γράφοντας στοὺς Θεσσαλονικεῖς ἀναφέρει: «εἶθε ὁ Θεός, πού δίνει τήν εἰρήνη, νά σᾶς κάνει ὀλοκληρωτικά δικούς του. Κι ἄς διατηρηθεῖ ὀλόκληρη ἡ ὑπαρξή σας –τό πνεῦμα, ἡ ψυχὴ καί τό σῶμα σας– ἀμεμπτη κατὰ τόν ἐρχομό τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Θεσ. 5,23). Τρία στοιχεῖα, ἀναφέρει ὁ ἀπ. Παῦλος, συνιστοῦν τόν ἄνθρωπο: τό σῶμα, ἡ ὕλική πλευρά τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὁ «χοῦς ἀπό τῆς γῆς», καθώς ἀναφέρει ἡ Γένεση στήν Π. Διαθήκη (Γέν. 2,7), στή συνέχεια ἡ ψυχὴ, πού εἶναι ἡ ζωτική δύναμη, ἡ ὁποία ἐμψυχώνει τό σῶμα, καί τελικά τό πνεῦμα, ἡ πνοή τοῦ Θεοῦ μέσα στόν ἄνθρω-

πο, στοιχεῖο πού τόν διαφοροποιεῖ ἀπό τά ζῶα. Ἐχοντας τά τρία αὐτά στοιχεῖα ὁ ἄνθρωπος μετέχει καί στά δύο ἐπίπεδα, τά ὁποῖα δημιούργησε ὁ Θεός: τό πνευματικό ἢ διανοητικό καί τό ὕλικό. Ἔτσι τοῦ ἔχει δοθεῖ ἀπό τόν Θεό τό ἔργο νά διευθετεῖ καί νά ἑναρμονίζει τό νοητικό καί τό ὕλικό βασίλειο, νά τά ἐνώνει, νά ἀποπνευματοποιεῖ τήν ὕλη καί νά φανερώνει ὅλες τίς κρυμμένες δυνατότητες τῆς δημιουργίας. «Ὁ ἄνθρωπος, σημειώνει ὁ π. Κάλλιτος Γουέαρ, μπορεῖ νά ἐξασκήσει αὐτό τό μεσολαβητικό ρόλο μόνον ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση του εἶναι οὐσιαστικά καί βασικά μία ἐνότητα. Ἄν ἦταν μόνο μία ψυχὴ κατοικώντας προσωρινά σ' ἓνα σῶμα, ὅπως πολλοί ἀπό τοὺς Ἕλληνες καί τοὺς Ἰνδοὺς φιλοσόφους ἔχουν φανταστεῖ –ἂν τό σῶμα του δέν ἦταν μέρος τοῦ ἀληθινοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλά μόνο ἓνα κομμάτι ὕφασμα πού τελικά θά τό παραμερίσει, ἢ μιά φυλακὴ ἀπ' ὅπου προσπαθεῖ νά δραπετεύσει–, τότε ὁ ἄνθρωπος δέν θά μπορούσε νά δράσει σωστά σάν μεσολαβητής. Ὁ ἄνθρωπος ἀποπνευματοποιεῖ τή δημιουργία, πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀποπνευματοποιώντας τό ἴδιο τό σῶμα του καί προσφέροντάς το στό Θεό... Ἀλλά μέ τό ν' «ἀποπνευματοποιεῖ» τό σῶμα, ὁ ἄνθρωπος, δέν τό

ἐξαυλῶνει: ἀντίθετα, εἶναι ἡ ἀνθρώπινη κλήση νά διακηρύξει τό πνευματικό μέσα καί μέσω τοῦ ὑλικοῦ. Οἱ Χριστιανοί εἶναι, μ' αὐτή τήν ἔννοια, οἱ μόνον ἀληθινοί ὑλιστές»¹. Δέν εἶναι ἀπλά λοιπόν ἕνα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά ἕνα δημιουργήματα πού φέρει δυναμικά στοιχεῖα μέσα του: νά διαχειρίζεται τό πνευματικό καί τό ὑλικό στοιχείο τῆς δημιουργίας. Παράλληλα ἀποτελεῖ «μία περιορισμένη ἔκφραση τῆς ἄπειρης αὐτοέκφρασης τοῦ Θεοῦ»², ἐπειδή ἔχει φτιαχτεῖ «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ (Γέν. 1,26). Πρίν ὅμως δοῦμε τί εἶναι τό κατ' εἰκόνα καί πού ἀναφέρεται τό καθ' ὁμοίωσιν ὡς κείμενο-ἐφόδιο χρήσιμο στόν κατηχητή παραθέτουμε μία ἀναφορά τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου σχετικά μέ τήν μίξι τῆς ὁρατῆς καί ἀόρατης φύσης στόν ἄνθρωπο.

«Ὁ νοῦς καί ἡ αἴσθησις... παρέμειναν τό καθένα μέσα στή φύση τους... σιωπηλοί ἐγκωμιαστές καί μεγαλόφωνοι κήρυκες τοῦ δημιουργήματος. Δέν ὑπῆρχε ἀκόμη τό κρᾶμα καί ἀπό τά δύο, οὔτε κάποια ἔνωση τῶν ἀντιθέτων, δείγμα ἀνώτερης σοφίας καί τῆς ποικιλίας τῶν φύσεων, οὔτε ἦταν γνωστός ὁλος ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος. Ἐπειδή ὅμως ὁ δημιουργός Λόγος αὐτό ἀκριβῶς ἤθελε νά δείξει καί νά παρουσιάσει ἕνα ὄν ἀπό τήν ἔνωση καί τῶν δύο (τῆς ἀόρατης καί τῆς ὁρατῆς φύσε-

ως), δημιούργησε τόν ἄνθρωπο. Καί ἀφοῦ ἔλαβε ἀπό τήν ὕλη, πού ἤδη ὑπῆρχε τό σῶμα, καί ἀφοῦ ἔβαλε σ' αὐτό τήν πνοή του (τήν ὁποία ὁ λόγος ὀρίζει ὡς νοερά ψυχή καί εἰκόνα τοῦ Θεοῦ), τόν τοποθέτησε στή γῆ, κατά κάποιο τρόπο, σάν δεύτερο κόσμο, μεγάλο μέσα στή μικρότητά του, ὡς κάποιο ἄγγελο, μικτό προσκυνητή, φύλακα τῆς ὁρατῆς κτίσεως καί ἱερουργό τῆς ἀόρατης, βασιλιά ὄσων βρίσκονται πάνω στή γῆ, καί κυβερνώμενο συγχρόνως ἀπό τόν οὐρανό, ἐπίγειο καί οὐράνιο, προσωρινό καί ἀθάνατο, ὁρατό καί ἐννοούμενο, εὐρισκόμενο στό μέσο τῆς ταπεινότητος καί τοῦ μεγαλείου· τό ἴδιο πνεῦμα καί σάρκα· πνεῦμα ἐξ αἰτίας τῆς χάριτος, σάρκα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπάρσεως. Τό ἕνα γιά νά ζεῖ καί νά δοξάζει τόν εὐεργέτη του, τό ἄλλο γιά νά ὑποφέρει, νά θυμᾶται καί νά διαπαιδαγωγεῖται ἀπό τό πάθος του, ἐπιδιώκοντας νά ἀνυψωθεῖ πρὸς τό μεγαλεῖο. Ὅν τό ὁποῖο παραμένει μέσα στή γῆ, ἀλλά μεταβαίνει σέ ἄλλον κόσμο καί ὡς τό τέλος τοῦ μυστηρίου γίνεται θεός ἀπό τήν ἐπιθυμία του πρὸς αὐτόν»³.

Αὐτός εἶναι ὁ ἄνθρωπος «ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ» κατά τόν ἅγιο Εἰρηναῖο, πλασμένος κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. Ἀπομένει νά δοῦμε στό ἐπόμενο καί νά ἀναδείξουμε σέ ἕνα κατηχούμενο τά δύο αὐτά στοιχεῖα, τά ὁποῖα εἶναι ἐργαλεῖα στά χέρια μας γιά τή σωτηρία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΓΟΥΕΡ, Ὁ Ὁρθόδοξος δρόμος, Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 1983, σσ. 58-59.
2. Ὁπ.π., σ. 59.
3. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Λόγος ΛΗ', Εἰς τά Θεοφάνεια, PG 36, 324B.

Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς
8.6.2014

Ἄρχιμ. Νικάνορος Καραγιάννη,
Ἱεροκῆρυκος Ἱ.Μ. Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ

ΣΗΜΕΡΑ ἡ Ἐκκλησία μέσα ἀπό τὴν γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς θυμᾶται τὴν γενέθλια ἡμέρα τῆς. Τότε πού φανερώθηκε μέσα στὴν ἱστορία καί τὸν κόσμο τὸ προαιώνιο «κεκρυμμένο» μυστήριό τῆς. Τὸ γεγονός καί τὸ περιεχόμενο τῆς γιορτῆς περιγράφουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ στὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα πού ἀκούσαμε ὁ Χριστὸς μέ ἕναν σαφῆ ὑπαινιγμὸ ἀναφέρεται στὴν δύναμη καί τὴν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος», ὅποιος πιστεύει σέ ἐμένα, ὅπως τὸ εἶπε ἡ Γραφή, θά τρέξουν ἀπὸ τὴν καρδιά του ποταμοὶ ζωντανοῦ νεροῦ. Ὁ Χριστὸς γνωρίζει πόσο βασικὴ ἀλλὰ καί βασανιστικὴ ἀνάγκη εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἢ σωματικὴ καί πνευματικὴ δίψα. Ἀρχίζει νά διδάσκει: «ὅποιος διψᾷ ἅς ἔρθει σ' ἐμένα καί ἅς πιεῖ». Τὸ φώναξε δυνατὰ, γιὰ νά τὸ ἀκούσουν οἱ ἄνθρωποι μέσα στὸν θόρυβο καί τὴν ὀχλαγωγία ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καί κάθε ἡμέρας καί τόπου καί ἐποχῆς. Ἔστω καί ἂν δέν τὸ συνειδητοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος, στὸ βάθος τῆς ὑπαρξῆς του διψᾷ γιὰ τὴν ἀλήθεια καί τὴν ἀγάπη, δηλαδή γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεό.

Ὁ Χριστὸς χρησιμοποιεῖ τὸ στοιχείο

τοῦ νεροῦ, γιὰ νά μᾶς παραπέμψει στὴν ζωογόνου δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Παρομοιάζει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα μέ νερό ἀστείρευτο πού ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὴν ἀναγεννημένη καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Πράγματι, ἡ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔρχεται σέ κάθε βαπτισμένο πιστό, προσφέρεται ἀδιάκοπα. Ἀναβλύζει διαρκῶς καί δέν ἀδειάζει ποτέ. Ρέει σταθερὰ καί ἀνεξάντλητα, ὅπως τὸ ποτάμι. Εἶναι τὸ «ὑδωρ τὸ ζῶν», πού δίνει τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο. Τὸ νερό καί τὸ Πνεῦμα εἶναι θεμελιώδη στοιχεῖα πού συναντᾶμε στὴ δημιουργία καί τὴν ἀναδημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου τῆς φυσικῆς καί πνευματικῆς του ζωῆς «ἐξ ὕδατος καί Πνεύματος».

Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ μυστηριωδῶς, ζωοποιεῖ καί γεμίζει τὰ πάντα. Τὸ βιβλίον τῆς Γένεσης μᾶς δείχνει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νά «ἐπιφέρεται» πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν ὑδάτων, δηλαδή πάνω ἀπὸ τὸ πρωταρχικὸ χάος. Τὸ ρῆμα πού χρησιμοποιεῖται στὸ ἐβραϊκὸ κείμενο ὑποβάλλει τὴν εἰκόνα ἐνός πουλιοῦ πού σκεπάζει καί ζεσταίνει τὰ αὐγά του. Ὅποιο καί ἂν εἶναι τὸ χάος τῆς ἴδιας μας τῆς ψυχῆς, στὸ βάθος παραμένει πάντοτε μιὰ δυναμικὴ ἐλπίδα, γιὰ τὸ πνεῦμα ἀδιάκοπα σκεπάζει καί ζεσταίνει τὰ σκοτεινὰ μας βᾶθη. Με-

ταργίζει τήν αγάπη και τήν κοινωνία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στήν κοινωνία τῶν ἀνθρώπινων προσώπων. Ἡ πίστη καί ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας μᾶς λέγει ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διαχέεται διαρκῶς μέσα στό Σῶμα Τῆς. Ἀνακαινίζει, ἀναπλάθει, ἀνανεώνει καί μεταμορφώνει τόν πιστό, γιατί τό φῶς τοῦ Πνεύματος εἶναι καθαρτικό καί ἀποκαλυπτικό. Ὡστόσο ἔχουμε τήν ἐντύπωση ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι κάτι τό ἀόριστο, γι' αὐτό μᾶς εἶναι ἀμήχανο νά τό σκεπτόμαστε σάν ζωντανό πραγματικό πρόσωπο. Ἀκόμη καί οἱ εἰκόνες πού χρησιμοποιεῖ ἡ Γραφή εἶναι ὀμιχλώδεις. Μιλᾶνε γιά πνοή, φλόγα, ὄσμή εὐωδίας, χρίσμα, περιστέρι. Εἶναι ὅλα αὐτά καί δέν εἶναι τίποτα ἀπό αὐτά. Γιατί ἐκεῖνο πού παραμένει εἶναι ἀκαθόριστο, ἀπόρρητο, ἀσύλληπτο.

Νά γιατί πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι καί ὁ λόγος τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι βαθύς, δυσνόητος καί δυσερμηνευτός. Ὅμως ὅσο φωτισμένες καί ἄν εἶναι οἱ προσεγγίσεις τους καί ὅσο πλούσιες καί ἄν εἶναι οἱ πνευματικές ἐμπειρίες τους, δέν ἀναλύουν, δέν ἐξηγοῦν καί δέν ἐρμηνεύουν τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ στήν πληρότητά του. Αὐτό παραμένει στήν οὐσία του ἀκατάληπτο. Γιατί ὁ Θεός εἶναι Θεός καί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος μέ ὅλες τίς ὁμοιότητες καί τίς διαφορές πού ἔχουν μεταξύ τους. Οἱ θεολογικές ὀρολογίες, δέν ἀπαντοῦν στό γιατί ὁ Θεός εἶναι ὅπως εἶναι, ἀλλά στό πῶς ὁ ἄνθρωπος θά πετύχει τήν κοινωνία καί τήν ἔνωσή

του μαζί Του. Ἔτσι φωτιζόμαστε στήν ὀρθή πίστη, καί ἐνισχυόμαστε στόν δρόμο τῆς σωτηρίας.

Ὁ σύγχρονος πολιτισμός μας εἶναι στήν οὐσία του ἀντιπνευματικός. Γι' αὐτό καί ὁ ὀρθολογιστής ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας ἀρνεῖται πεισματικά νά παραδεχθεῖ τήν ἀλήθεια τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Μέ τήν ἠθική ἀταξία τῆς ζωῆς του φυγαδεύει τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ἀληθινή αγάπη, τήν πραγματική χαρά, τήν βαθειά εἰρήνη, τήν μακροθυμία, καί τήν πηγαία καλοσύνη. Ἀποθεώνει τό πρόσκαιρο, τό ἐπιφανειακό, τό φανταχτερό. Δέν θέλει νά διακρίνει τό σημαντικό ἀπό τό εὐτελές, τό ὀρθό ἀπό τό ἐσφαλμένο. Μέ ἀλαζονεία ἰσχυρίζεται ὅτι ὅλα εἶναι σχετικά καί τό μόνο πού ἀξίζει νά ἐπιδιώκει κάποιος εἶναι τό χρήσιμο καί τό ἰδιοτελές. Χωρίς τήν πνοή καί τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅσο καί ἄν προσπαθεῖ μόνος του δέν μπορεῖ νά ἀπελευθερωθεῖ ἀπό τήν θολή σύγχυση καί τόν παραλογισμό στόν ὁποῖο ζεῖ. Μιλᾶ γιά τήν ἐνότητα ἀλλά ζεῖ τήν διαίρεση, τόν διχασμό καί τήν διάσπαση. Διακηρύττει ὅτι βρίσκεται στήν ἐποχή τῆς ἐπικοινωνίας πού καταργεῖ σύνορα καί φραγμούς καί ὅμως ἐγκλωβίζεται στήν ἀπομόνωση τήν μοναξιά, τήν πλήξη καί τήν κατάθλιψη.

Μόνο μέ τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μπορεῖ ὁ ἀγῶνας μας νά ἔχει καρπούς γιά νά ἐπανορθώσουμε τήν σχέση μας, τήν κοινωνία, μέ τόν ἑαυτό μας, τόν Θεό καί τούς ἄλλους.

Ἀμήν.

Ἡ ἐσώτατη ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Θείας Λειτουργίας (Οἱ τελετουργικὲς ζῶνες)

Ἡλία Β. Οἰκονόμου,
Ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ ΕΚΠΑ,
τ. Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

ΗΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὡς τελεσιουργούμενον κείμενον ἀπαρτίζεται, παρά τό ἐνιαῖον καί συνεχές, ἀπό δεκαεννέα ἐσωτερικὲς ζῶνες, δίκην σπονδύλων. Ὁ σύγχρονος ἐκκλησιαζόμενος Ὁρθόδοξος χριστιανὸς ὀφείλει –καί θέλει– νὰ γνωρίζει τί τελεῖται κάθε στιγμή κατά τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας, ὥστε νὰ συμμετέχει συνειδητῶς καί ἐνεργῶς σ' αὐτὴν μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης, ἀλλὰ καί μετὰ γνώσεως.

Ἐκάστη ζώνη (ἢ σπόνδυλος) συντίθεται ἀπὸ τὰ συνιστῶντα αὐτὴν μέρη. Ταῦτα διαφέρουν ἀριθμητικῶς ἀπὸ ζώνης εἰς ζώνην. Ἡ ποσότητα τῶν συνιστῶντων ἐκάστην ζώνην μερῶν μαρτυρεῖ τόσον τὴν ποσοτικὴν ὅσον καί τὴν χρονικὴν ἔκταση πού καταλαμβάνει ἐντὸς τῆς Θείας Λειτουργίας. Ταυτοχρόνως, καταδεικνύει τὴν θεολογικὴν σπουδαιότητα ἐκάστης ζώνης καί τὴν μυστηριακὴν της βαρύτητα.

Ὅπως προέκυψε μετὰ ἀπὸ πολυετῆ προσωπικὴ καί ἐπίμονη ἔρευνα, τὰ συνιστῶντα ἐκάστην ζώνην μέρη τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, διακρίνονται εὐχερῶς, ὅταν τό κείμενον ταύτης διαταχθεῖ καταλλήλως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι (α) ἡ ἀλλαγὴ τοῦ δρῶντος ἢ ὁμιλοῦντος λειτουργικῶς προσώπου (ιε-

ρέως, διακόνου, λαοῦ/χοροῦ) εἰσάγει ἄλλην συνιστῶσαν, ὅτι (β) κάθε ἀλλαγὴ αὐτοτελοῦς λόγου, λ.χ. διάκονος «Εὐλόγησον, Δέσποτα», ἱερέως «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία...» ἀποτελοῦν χωριστὰ συνιστῶντα μέρη, ἢ συνιστῶσες τοῦ σπονδύλου τῆς ἐνάρξεως τῆς Θ. Λειτουργίας. Σέ ὠρισμένες ζῶνες τὰ συνιστῶντα μέρη αὐτῶν ἔχουν κυμαινόμενον ἀριθμὸν, πού ὀφείλεται στὴν ἐορτὴν τῆς ἡμέρας τέλεσεως τῆς Θείας Λειτουργίας. Τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 4 ζώνην, ἢ ὁποῖα ἔχει σχέση μετὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀπολυτικίων καί κοντακίων.

Ἡ διαδοχικὴ σειρά τῶν ἐσωτερικῶν σπονδύλων τῆς Θείας Λειτουργίας

1. Ἐναρκτήρια διακήρυξη τῆς Βασιλείας τῆς Ἁγίας Τριάδος [παρ. 1-1.2].
2. Σπόνδυλος δεήσεων γιὰ τὴν εἰρήνην (εἰρηνικά) [2-2.21].
3. Σπόνδυλος φωνήσεων τῆς Π. Διαθήκης καί ἀντιφωνήσεων (ἀποκρίσεων) τῆς Κ. Διαθήκης (ἀντίφωνα α, β, γ) [3-3.21].
4. Συμβολικὴ παράσταση τῆς δημοσίας ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μικρὰ Εἴσοδος) [4-4.5+].
5. Ἀνύμνηση τῆς Ἀναστάσεως καί τῶν τιμωμένων τὴν ἡμέρα ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ (Ἀπολυτίκια, Κοντάκια) [5-5.3 ἢ 4].

6. Πανηγυρική δοξολόγηση τῆς Ἁγί-
τητος τοῦ Θεοῦ (τρισάγιον) [6-6.7].

7. Διακήρυξη τῆς ὑπερβατικότητος τοῦ
Θεοῦ (εὐλογία τῆς «Ἄνω Καθέδρας») [7-7.3].

8. Ἀνάγνωση ἐμμέσων (ἀποστολικῶν)
καὶ ἀμέσων (εὐαγγελικῶν) ἀποσπασμά-
των τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ (Ἀγιο-
γραφικὰ Ἀναγνώσματα) [8-8.21].

9. Ἐκτενὴς δέηση τῶν ἐκκλησιαζομέ-
νων (Ἐκτενὴς ἱκεσία) [9-9.19].

10. Ἐξειδικευμένη δέηση γιὰ τοὺς μα-
θητευομένους χριστιανούς καὶ ἀποχώ-
ρησὴ τους (Δέησις ὑπὲρ τῶν κατηχουμέ-
νων) [10-10.3].

11. Πρόσκληση τῶν πιστῶν στὴν συ-
μπροσφορά τῆς ἀναιμάκτου μυστη-
ριακῆς θυσίας (Ἐναρξη τῆς μυστη-
ριακῆς διαδικασίας) [11-11.6].

12. Συμβολικὴ παράσταση τῆς πορεί-
ας πρὸς τὸν Γολγοθᾶ (Μ. Εἵσοδος) [12-
12.24].

13. Ἐξειδικευμένη προσευχὴ γιὰ τὰ
προσφερόμενα Δῶρα Τιμῆς (Συναπτὴ
τῶν Τιμιῶν Δώρων) [13-13.21].

14. Δημοσία ὁμολογία παραδοχῆς τῶν
βασικῶν ἀρχῶν τῆς Πίστεως (Ὁμολογία
τῆς Πίστεως) [14-14.9].

15. Ἐπίκληση μεταβολῆς τῶν προσφε-
ρομένων Δώρων Τιμῆς σὲ μετουσιωμέ-
νον ἄρτον καὶ οἶνον (Ἁγία Ἀναφορά)
[15-15.42].

16. Προετοιμασία συμμετοχῆς στὸν
μετουσιωμένον ἄρτον καὶ οἶνον (προε-
τοιμασία συμμετοχῆς στὴν Θεία Κοινω-
νία) [16-16.38].

17. Διαδικασία συμμετοχῆς τῶν ἱερέων
στὸν μετουσιωμένον ἄρτον καὶ οἶνον
(Κοινωνία τῶν κληρικῶν) [17-17.12].

18. Διαδικασία συμμετοχῆς τῶν
ἐκκλησιαζομένων στὸν μετουσιωμένον

ἄρτον καὶ οἶνον (Κοινωνία τῶν λαϊκῶν)
[18-18.7].

19. Εὐχετήριος κατάκλειση τῆς Θείας
Λειτουργίας (Ἀπόλυση) [19-19.19].

Οἱ ἐντὸς ἀγκυλῶν ἀριθμοὶ δηλώνουν
τὸν ἀριθμὸ τῶν συνιστωσῶν ἐκάστου
λειτουργικῶν σπονδύλου. Ἡ ἀριθμητικὴ
ποσότητα τῶν συνιστωσῶν ἔχει ὡς ἐξῆς:
1/1 (2), 2/21, 3/21, 4/5 (+), 5/5 (4-5), 6/7,
7/3, 8/21, 9/19, 10/3, 11/6, 12/24, 13/21,
14/9, 15/42, 16/38, 17/12, 18/7, 19/19.

Ὁ βαθμὸς θεολογικῆς καὶ μυστηριακῆς
βαρύτητος συναίγεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθη
σειρά: 42 (σπόνδ. 15), 38 (σπόνδ. 16), 24
(σπόνδ. 12), 21 (σπόνδ. 3,8,13), 19
(σπόνδ. 9,19), 9 (σπόνδ. 14), 7
(σπόνδ. 6,18), 6 (σπόνδ. 11), 5+ (σπόνδ.
4), 3 (σπόνδ. 7,10), 3+ (σπόνδ. 5), 1+
(σπόνδ. 1).

Οἱ λειτουργικὲς ζῶνες, καίτοι διαφορί-
ζονται θεματολογικά, εἶναι αὐστηρᾶ
ἐναρμονισμένες πρὸς τίς αἰώνιες πεποι-
θήσεις τῆς Ὁρθοδόξου Οἰκουμενικῆς
Ἐκκλησίας περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, πε-
ρὶ τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θε-
οῦ πρὸς ἀπολύτρωσιν, δηλαδή ἀπελευ-
θέρωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου
καὶ ὡς συνόλου, δηλαδή τῆς Ἀνθρωπό-
τητος (“...θέλει πάντας ἀνθρώπους
σωθῆναι...”). Ἡ πρακτικὴ ὠφέλεια, ἐκ
τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς ἐσωτάτης
ἀρχιτεκτονικῆς ἀνελιξέως τῆς Θείας
Λειτουργίας, εἶναι προφανῆς, ἐπειδὴ
αὐτὴ συμβάλλεται εἰς τὴν μετ’ ἐπιγνώ-
σεως συμμετοχὴν καὶ σύμπραξη τελε-
τουργῶν καὶ ἐκκλησιαζομένων.

Πώς η ιερωσύνη φτάνει νά γίνεται συνήθεια καί βιοπορισμός;

Πρωτ. Δημήτριου Θεοφίλου Μ.Δ

Έφημ. Ί.Ν. Ύγ. Χαραλάμπους καί Ύγ. Άποστόλων
Πέτρου καί Παύλου Ύτέας, Ί.Μ. Φωκίδας

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ διάσταση τής ιερατικής διακονίας, άποτελεί τήν πεμπτούσια τής άποστολής του ιερέα μέσα στό κόσμο. Είηαι κάτι πολύ περισσότερο άπό μιά άπλή διδασκαλία κάποιων πεποιθήσεων ή βεβαιότητων, φυσικού ή μεταφυσικού περιεχομένου. Ή ποιμαντική μέριμνα του κληρικού μπορεί νά ένυπάρχει στό σύνολο τής πνευματικής καί ύλικής δράσης καί παρουσίας του. Ξταν ό Χριστός καλεϊ τούς μαθητές του, λαμβάνει χώρα ένας έξόχως ένδιαφέρων διάλογος, ανάμεσα στόν Φίλιππο, πού ήδη έχει άποφασίσει νά ακολουθήσει τόν Ίησοϋ καί στόν φίλο του Ναθαναήλ ό όποιος άμφιταλαντεύεται, εκεί ό Φίλιππος προσπαθει νά τόν πείσει νά ακολουθήσει καί εκείνος τό Χριστό μέ τήν χαρακτηριστική φράση – πρόσκληση «έρχου καί ίδε»¹.

Σέ αυτές τίς τρεις λέξεις κλειδιά, έμπεριέχεται τό νόημα τής διαχρονικής εκκλησιαστικής ποιμαντικής, είναι ένα διηνεκές κάλεσμα σε κοινή ζωή, άφου πρόκειται για μιά πρόταση κοινοτικής συμβίωσης καί όχι ιδεολογικής σύγκλισης ή συμπόρευσης. Ή ποιμαντική μας σήμερα έχει ζητήματα άθθεντικότητας, ειλικρίνειας καί πραγματισμού, άκριβώς έπειδή στην πορεία του χρόνου έχει ξε-

θωριάσει τό όντολογικό περιεχόμενο του καλέσματος της.

Όταν προσεγγίζουμε ποιμαντικά τούς ανθρώπους, συνήθως τούς μιλάμε μέ βεβαιότητες ή άνθρώπινα έπιτεύγματα, φυσικής καί μεταφυσικής προοπτικής, επιδιώκουμε νά είμαστε πειστικοί αλλά όχι άπαραίτητα άληθινοί καί άθθεντικοί. Έτσι οι άνθρωποι αντί νά κοιτοϋν τό «φεγγάρι» συνεχίζουν νά κοιτοϋν τό «δάχτυλο» πού τούς τό δείχνει, μέ άποτέλεσμα νά δημιουργοϋνται καί νά άναπτύσσονται στρεβλές καί διαταραγμένες σε κάποιες περιπτώσεις, ποιμαντικές συνάψεις άνθρωπίνων σχέσεων, προσωποληψίας – προσωπολατρίας καί έγωτισμού. Ό άπειρος πνευματικά ιερωμένος καί άγευστος άπό κοινωνία καί ζωή κινδυνεύει νά βρεθει δέσμιος σε μιά διπολική διαταραχή, ανάμεσα στην αϋτάρχεια τής συνήθειας καί τήν εκκοσμικευμένη άγωνία του βιοπορισμού.

Πολλές φορές έχουμε συναναστραφεϊ ιερωμένους μέ «στυλωμένα τά πόδια» στή συνήθεια. Χαρακτηριστική εκφραση αϋτής τής αντίληψης έμπεριέχεται στή φράση: «εμεϊς έτσι τό μάθαμε ... δέν θέλουμε άλλαγές». Αϋτή ή πεποίθηση μπορεί νά κρατήσει μακριά τόν κληρικό, άπό συνθετικές δημιουργικές ζυμώσεις άλλαγών, χρήσιμων καί παραγωγικών

για τό ποιμαντικό του ἔργο. Ἐπό τήν ἄλλη πλευρά τοῦ «λόφου» βρίσκεται ἡ ἰδιοτέλεια, τό ἀνεξέλεγκτο ψυχαναγκαστικό ἄγχος καί ἡ ἀγωνία τοῦ βιοπορισμοῦ, κατάσταση πού εὐδοκιμεῖ κυρίως στούς ἐγγάμους κληρικούς, δίχως νά ἀφήνει ἀνέγγιχτους καί πλείστους τῶν ἀγάμων.

Ἐνας νέος κληρικός πενταετοῦς διακονίας καί λιγότερο, αἰσθάνεται τήν ἀναντίρρητη ἀνάγκη κάπου νά ἀκουμπήσει, κάποιον δρόμο νά βαδίσει, μά οἱ περισσότερες «περπατημένες» ὁδοί εἶναι στερεοτυπικές, ἄνυδρες καί ἄστοργες, ἀπό τή σκόνη τοῦ χρόνου πού ἔχει κατακαθίσει στά ρεῖθρα τους καί τήν ἀπολίθωση τῶν προσώπων πού τίς ἀκολουθοῦν, μέ συμβολισμούς κενούς περιεχομένου.

Ἡ χαρά τῆς ἱεροσύνης, πού ἀπαλύνει τούς πόνους ἀπό τά καρφιά τοῦ σταυροῦ, τοῦς ἐμπτυσμούς, τά ραπίσματα, τά μαστιγώματα καί τοῦς ἐξευτελισμούς «ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός Του», εἶναι ἡ ἀγάπη καί τό ἐνδιαφέρον, πού ὁ ἱερέας καλεῖται νά μοιράσει στά «λογικά πρόβαρα» πού τοῦ ἐμπιστεύτηκε ὁ Χριστός, μέ τήν διαμεσολάβηση τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου του. Ἡ συνήθεια «σκοτώνει» καί «ταριχεύει» τήν ἱερατική διακονία, ἐνῶ ὁ ἰδιοτελής βιοπορισμός ἀλλοτριώνει καί εὐτελεῖζει πόθους καί ὀράματα.

Ἡ ποιμαντική διακονία τοῦ κληρικοῦ ἀρχίζει ἀπό τόν ἑαυτό του καί περατώνεται στή συνάντηση τοῦ ἀδιάκριτα πλησίον, μέ καθοδηγητή τό Χριστό καί

τό εὐαγγέλιό Του. Ἡ κάλυψη τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ κληρικοῦ (ἐγγαμου – ἄγαμου), ὅσο πιό πολύ ἀφήνεται στήν πρόνοια καί τή μέριμνα τοῦ Θεοῦ, τόσο περισσότερο χῶρο προσπορίζει στήν ψυχή καί τό νοῦ τοῦ κληρικοῦ γιά ἀπερίσπαστη διακονία, ἀφοῦ θά ἔχει παραμερισμένες τίς βιοτικές – βιολογικές μέριμνες. Δέν εἶναι λίγοι οἱ κληρικοί στήν ἐποχή μας, οἱ ὁποῖοι ἀναλώνονται καί βασανίζονται μέ ὑπολογισμούς λογιστικοῦ τύπου, γιά τήν πτώση τῶν ἐσόδων τους, λόγω οἰκονομικῆς κρίσης καί γιά τήν ἀβεβαιότητα τοῦ μισθολογικοῦ μέλλοντός τους, στάσεις καί συμπεριφορές μίζερές καί ματεριαλιστικές, πού δέν ἀφήνουν χῶρο γιά Θεοφάνεια καί Χριστο-παρουσία.

Ἡ βιοτική μέριμνα τοῦ κληρικοῦ ὀριοθετεῖται ἀπό τόν Ἰωάννη τό Χρυσόστομο στήν αὐτάρκη πρακτική τοῦ «πρός τό ζεῖν»¹. Ἐάν ἡ ἱεροσύνη δέν εἶναι «λειτουργική», ὁ χρόνος ἀντί νά τήν ὠριμάζει καί νά τήν νοστιμεύει σάν τό καλά «ζυμωμένο» κρασί, τήν σκουριάζει καί τήν ξινίζει, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀποκτᾶ τοξικό χαρακτήρα καί νά κατακαίει ὅποιον ἐπιχειρεῖ νά πλησιάσει ἕνα τέτοιο ἱερωμένο, ὁ ὁποῖος δέν θά χαρακτηρίζονταν κατ' ἀνάγκη «ἀμαρτωλός» μέ τή στενή ἔννοια τοῦ ὅρου, ἀλλά ἐπικίνδυνα ἀνεπίγνωστος σέ σχέση μέ τή διακονία του, καί τραγικά μόνος, δίχως ἀνατροφοδότηση μέσα ἀπό εἰρηνικές συνάψεις ἀγαπητικῶν συσχετίσεων, μέ ἄλλες εἰκόνες τοῦ Θεοῦ.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Καινή Διαθήκη Ἰωάν. 1, 44-52.
2. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΙΕ' εἰς Α' Τιμόθεον. Migne 62,581.

Ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί οἱ σταυροί τῶν ἁγίων (β')

Κωνσταντίνου Χαραλαμπίδη,
Ὁμότ. Καθηγ. Ἀριστοτελείου Πανεπ. Θεσσαλονίκης

Ο ΑΓΙΟΣ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, μεταξὺ τῶν πολλῶν, ἤδη ἀπὸ τὴν ζωγραφική τῶν ρωμαϊκῶν κατακομβῶν, εἰκονογραφικῶν παραδειγμάτων τῆς βάπτισης τοῦ Χριστοῦ, παρίσταται φέροντας στό ἀριστερό χέρι του τόν ἔνδοξο καί σωτηριώδη σταυρό μακροῦ μεγέθους καί διάλιθο. Ἡ παραπάνω παράσταση διακρίνεται σέ ψηφιδωτό τοῦ βαπτιστηρίου τῶν Ὁρθοδόξων στή Ραβέννα τοῦ ΣΤ' αἰ. Ἡ εἰκονογραφική αὐτή στάση, ὡς πρὸς τὴν κράτηση σταυροῦ στά χέρια, ἐπαναλαμβάνεται καί σέ ἄλλα μνημεῖα, ὅπως στά ψηφιδωτά τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ San Venanzio, στό Λατερανό, τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰ., καί τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Parenzo (Porec), στήν Ἱστρία τῆς Κροατίας, τοῦ Ζ' αἰ., καί σέ μικρογραφία τοῦ κώδικα τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Ἰνδικοπλεύστη, στή βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ Η'-Θ' αἰ. Ὁ ἀπλός, ὁ πτωχός καί ἀσκητικός ἅγιος Ἰωάννης στίς παραστάσεις τῆς Βάπτισης τοῦ Χριστοῦ, ὡς καί σέ ἐκείνη, ὅπου παρίσταται μόνος, στραμμένος ἢ σέ κατενώπια στάση, κρατεῖ ἢ σταυρό ἢ ράβδο μέ σταυροειδῆ ἀπόληξη –ἐκτός τῶν ἄλλων εἰκονογραφικῶν σκηνῶν ἀπὸ τόν βίου του–, ὅπως σέ πλάγια θέση σέ τοιχογραφία τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ στή Βοιωτία, στό γ' τέταρτο τοῦ

ΙΑ' αἰ., ἢ σέ μετωπική στάση σέ τοιχογραφία τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Studenica τῆς Σερβίας (1208-1209).

Ὁ ὑδροβίος σταυρός (crux aquatica) στά ἰορδάνεια νερά, στήν παράσταση τῆς βάπτισης τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀναμνηστικό-ἐπετειακό μνημεῖο, μεταξύ τῶν ἄλλων ἀλληγορικῶν μορφῶν, δηλαδή τοῦ προσωποποιημένου Ἰορδάνη, τοῦ δράκοντα καί τῆς ἀξίνας ἐμπηγμένης στόν κορμό ἑνός δένδρου, συνιστᾷ ἕνα σταυρό στήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ. Φαίνεται ὅτι πρόκειται γιά προμήνυμα τῆς σταύρωσης τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ πραγματικά δηλώνει ἐνθύμιο τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων γιά νά καθορίσει στούς προσκυνητές τόν ἱερό τόπο, ὅπου βαπτίστηκε ὁ Χριστός. Ὁ σταυρός εἶναι τοποθετημένος στήν κορυφή κίονα, στηριζόμενου σέ τριμερές διαβαθμισμένο ὑπόβαθρο. Αὐτός ὁ κίων, πέριξ τοῦ ὁποίου πλέουν ἰχθεῖς, διακρίνεται συχνά στά σχετικά βυζαντινά εἰκονογραφικά ἔργα. Ἐνδεικτικά μνημονεύονται τό ψηφιδωτό στό καθολικό τῆς μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ στή Βοιωτία, τοῦ α' μισοῦ τοῦ ΙΑ' αἰ., ὅπου ὁ σταυρός διακρίνεται στή δεξιὰ πλευρά τῶν ποδιῶν τοῦ Χριστοῦ, καί τμήμα ἐπιστυλίου τέμπλου στή μονή ἁγίας Αἰκατερίνης Σινᾶ, στό α' μισό τοῦ ΙΒ' αἰ., ὅπου μεταξύ τῶν σκηνῶν τοῦ

Δωδεκαόρτου και στή σκηνή τῆς Βάπτισης τοῦ Χριστοῦ, και συγκεκριμένα στό ἀριστερό μέρος τῶν ποδιῶν του, ἀπεικονίζεται ὁ σχετικός σταυρός μικρῶν διαστάσεων.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ἕνας ἐκ τῶν δύο κορυφαίων ἀποστόλων, ὑπέστη μαρτυρικό θάνατο μέ τήν ποινή τῆς σταύρωσης, ὅπως βεβαιώνει ὁ Τερτυλλιανός, πού ἀναφέρεται στήν πρόβλεψη τοῦ Χριστοῦ (Ἰω. 21, 18-19) γιά τό μαρτύριο τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ (Scorpiace, 15, Corpus Scriptorum Ellesiasticorum Latinorum, CSRL, 20, σ. 178) και δηλώνει, ὅτι ὁ Πέτρος μέ τόν μαρτυρικό θάνατό του προσαρμόστηκε μέ τό μαρτυρικό πάθος τοῦ Χριστοῦ (De praescriptione haereticorum 36, 2). Ἐπίσης ὁ Λακτάντιος (De mortibus persecutorum, II, 6, CSRL, σ. 175) πού διακρίνει τό μαρτύριο πού ἐπιβλήθηκε ἀπό τόν Νέρωνα στους δύο κορυφαίους μέ ἔνδειξη τῆς σταύρωσης γιά τόν ἀπόστολο Πέτρο, ὅπως και ὁ Εὐσέβιος (Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, II, 25.5). Ὁ Πέτρος, ἐπίσκοπος και μάρτυς Ἀλεξανδρείας (300-311), γράφει γιά τόν ἀπόστολο Πέτρο, ὅτι φυλακίστηκε πολλές φορές και στό τέλος σταυρώθηκε στή Ρώμη. Ἐπίσης ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος (Εἰς τήν Γένεσιν, 66, PG 54, 657. Εἰς τήν Β' πρὸς Τιμόθ. ἐπιστολήν 5, 2, PG 62, 626 και ἄλλοῦ) ἐπανειλημμένα τονίζει γιά τόν σταυρικό θάνατο τοῦ ἐν λόγῳ ἀποστόλου. Τέλος, ἄλλες γραπτές μαρτυρίες τοῦ Ἰερωνύμου (De viris illustribus 1, PL 23, 639), τοῦ Σενέκα (De Consolatione ad Marciam. 20) σύγχρονου τοῦ Νέρωνα, ἀναφερόμενου στή θεά σταυρῶν διαφόρων τύπων, στους ὁποίους κρέμονταν δοῦλοι μέ τό κεφάλι τοποθετημένο πρὸς τά κά-

τω, και τοῦ Ὀριγένη, γράφοντας, ὅτι ὁ ἀπόστολος Πέτρος σταυρώθηκε μέ τό κεφάλι πρὸς τά κάτω, μετά ἀπό ἀπαίτησή του πρὸς τόν δήμιο (Εὐσέβιος, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, III, I, 2) ἐπιβεβαιώνουν τό εἶδος τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ τρόπου θανατικῆς ἐκτέλεσης τοῦ ἐν λόγῳ ἀποστόλου. Ἀκόμη ἀρχαιοελληνικές ἐπιβεβαιώσεις, ὅπως ἕξι χριστιανικές σαρκοφάγοι, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσερις ρωμαϊκές και δύο γαλατικές, τοῦ Δ' αἰ., παραδίδοντας τήν εἰκονογραφική σκηνή ὁδήγησης στό μαρτύριο μέ τήν συνοδεία στρατιώτη, ἐνῶ προηγείται ὁ δήμιος, φέροντας σταυρό, ὡς ὄργανο μαρτυρίου γιά τήν θανάτωση τοῦ ἀποστόλου, ἐπικυρώνουν τό θέμα αὐτό.

Ἡ ἀπεικόνιση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὡς σταυρωθέντος μέ τό κεφάλι πρὸς τά κάτω και τά πόδια πρὸς τά ἄνω, ἀκριβῶς ἀντίθετα ἀπό τόν σταυρωθέντα Χριστό, εἶναι, ὅπως φαίνεται ἀπό τά σπανιότερα θέματα στή βυζαντινὴ εἰκονογραφία ιδιαίτερα, ἐνῶ παρατηρεῖται περισσότερο ἢ χρήση του σέ μεταβυζαντινά μνημεῖα (βλ. π.χ. σχετική τοιχογραφία μέ τήν ἐπιγραφή Πέτρος κατακέφαλα σταυρούμενος, τοῦ ΙΣΤ' αἰ.). Τό θέμα ἀπεικόνισης μαρτυρικῶν πράξεων ἀπό τόν ἀγιολογικό κύκλο εἶναι πολύ ἄρεστό στή μεταβυζαντινὴ ζωγραφική, διότι ἰδεολογικά συνδεόταν μέ τήν ψυχολογική και ἀνθρώπινη κατάσταση διαβίωσης τοῦ ὑπόδουλου ἐλληνικοῦ γένους στόν τουρκικό ζυγό, μετά τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης τό 1453 ὡς και τήν ἀπελευθέρωση τῶν Ἑλλήνων μετά τό 1821. Βέβαια τό θέμα αὐτό βρῖσκεται σέ μικρογραφίες βυζαντινῶν μνηολογίων πού ἀφοροῦν κατά κύριο λόγο στά χειρόγραφα και ἔπειτα στίς τοιχο-

γραφίες και στίς φορητές εικόνες (βλ. π.χ. τό μηνολόγιο Vaticanus graecus 1613, στά τέλη τοῦ Γ' αἰ.).

Σέ ἀντίθεση μέ τά λίγα εἰκονογραφικά παραδείγματα τῆς σταύρωσης τοῦ Πέτρου, ὑφίσταται σειρά ἀπεικονίσεων τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ, φέροντας τό ὄργανο τοῦ πάθους, καταρχήν τοῦ Χριστοῦ καί κατόπιν αὐτοῦ τοῦ Πέτρου. Πρόκειται γιά τά παραδείγματα τοῦ καμέου-ὄνουχα συμπαράστασης τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου, στό μουσεῖο Ἱστορίας τῆς Τέχνης τῆς Βιέννης, τοῦ ΣΤ' αἰ., καί τῆς φορητῆς ἐγκαυστικῆς εἰκόνας, συναπεικονιζομένων τοῦ Πέτρου, μέ ὑψηλό σταυρό σέ πλάγια θέση στό ἀριστερό χέρι του καί τῶν μεταλλίων πού περιλαμβάνουν τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη, τόν Χριστό καί τήν Θεοτόκο, στή μονή τοῦ Σινᾶ, τοῦ β' μισοῦ τοῦ ΣΤ' αἰ. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ' αἰ. Ἀντίθετα, στή δυτική τέχνη τό μαρτύριο μέ τόν σταυρό γιά τόν ἐν λόγῳ ἀπόστολο ἀπεικονίζεται συχνά σέ ἔργα περιφώμων καλλιτεχνῶν. Ὁ θρησκευτικός ρεαλισμός καί τό ἱμπρεσιονιστικό (ἐντυπωσιακό) πνεῦμα πού ἐπικρατοῦν στήν δυτική κοσμική καί ἐκκλησιαστική σκέψη εἶναι οἱ λόγοι, κατά κανόνα, παράστασης σκηνῶν πάθους, ὀδύνης καί στεναγμῶν μέ τήν πλεονώμη ἐκφρασή τους καί τήν κτηνώδη, μερικές φορές, συμπεριφορά τους μέ ἔντονο φυσιοκρατικό ὕφος καί φρικαλέες ἐντυπώσεις. Μεταξύ τῶν πολλῶν παραστάσεων, σημειώνουμε τήν τοιχογραφία ἐτοιμασίας γιά τήν σταύρωση τοῦ ἀποστόλου, ἔργο τοῦ Michelangelo Buonarroti, φλωρεντιανοῦ ζωγράφου, γλύπτη, ποιητῆ καί ἀρχιτέκτονα, τοῦ ἔτους 1546 στήν Cappella Paolina (Παύλειο Παρεκκλήσιο) τοῦ Βατικανοῦ, πο-

λυσύνθετη σκηνή, μέ φυσιοκρατικό σφρίγος καί ἔντονη κινητικότητα, ὡς καί τόν μεγάλο πίνακα παρόμοιας προετοιμασίας, ὀλιγοπρόσωπο καί μέ ἰσχυρό ἀνθρώπινο δυναμισμό καί τέλεια δραματικότητα, ἔργο τοῦ Caravaggio, περίπου τοῦ 1601, στήν ἐκκλησία Santa Maria del Popolo στή Ρώμη.

Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, ὁ πρωτόκλητος μαθητής, μαθητής τοῦ ἀγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου (Ἰω. 1,40), σύμφωνα μέ τίς ἀγιολογικές πηγές: Μαρτύριο τοῦ Ἀνδρέου καί Πρεσβυτέρων καί Διακόνων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀχαΐας, Μαρτύριο τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐνῶ ἔκειτο στό ἔδαφος καί πρόσβλεπε στόν σταυρό, πού εἶχε στηθεῖ γιά νά μαρτυρήσει, ἀφῆρεσε τά ἱμάτιά του καί τά παρέδωσε στούς δημίους του καί ἀργότερα, ἐνῶ ἦταν κρεμασμένος στόν σταυρό κινοῦσε τό κεφάλι του καί μειδίουσε. Οἱ ἀπόστολοι Ἀνδρέας καί Πέτρος μέ κοινή πνευματική σχέση στό ἱεραποστολικό καί διδακτικό ἔργο τους ὑπέστησαν τό ἴδιο μαρτυρικό τέλος, ἐνῶ ἔγιναν συμμάρτυρες τοῦ Διδασκάλου τους Χριστοῦ μέ παράλληλο τρόπο καί οἱ τρεῖς, θύματα σταυρικοῦ θανάτου. Σύμφωνα μέ τίς ἀγιολογικές πηγές, γιά μέν τόν ἀπόστολο Πέτρο ἐφαρμόστηκε ἡ διαταγή τοῦ ρωμαίου ἄρχοντα Ἀγρίππα γιά τήν σταυρική ἐκτέλεσή του καί τήν ἄνευ δισταγμῶν καί μέ χαρά ἀποδοχή τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς πράξης, γιά δέ τόν ἀπόστολο Ἀνδρέα ἡ διαταγή τοῦ ρωμαίου ἄρχοντα Αἰγαιάτη γιά τόν σταυρικό θάνατο τοῦ ἀποστόλου αὐτοῦ. Βέβαια, ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας σταυρώθηκε μέ τή φυσιολογική θέση τοῦ σώματός του, δηλαδή τό κεφάλι πρὸς τά ἄνω.

(συνεχίζεται)

Μεσοπεντηκοστή: λανθάνουσα έορτή θρόνου;

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινής τέχνης

Η 25^Η ΗΜΕΡΑ τοῦ Πεντηκοσταρίου εἶναι μία ἀπό τίς πολλές Σκηνοπηγίες τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ λ. Μεσοπεντηκοστή (ἐκ τοῦ Μέση Πεντηκοστή), ἔχει καταβολές στήν μέση (τέταρτη) Πασχάλιο ἐβδομάδα, ὅταν γίνονταν ἐπισκοπικές Συνάξεις (38^{ος} κανόνας Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, κτλ.).

Τό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα (Ἰωάν. 7.14-30) ἀναφέρεται στήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στόν Ναό τῆς Ἱερουσαλήμ στή διάρκεια τῆς «Ἐορτῆς» τῆς Σκηνοπηγίας (7.2-4: «Ἦν δὲ ἐγγύς ἡ ἐορτή τῶν Ἰουδαίων, ἡ σκηνοπηγία. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. Μετάβηθι ἐντεῦθεν καὶ ὑπάγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταὶ σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου... φανέρωσον σεαυτὸν ἐν τῷ κόσμῳ...»). Ὁ Ἰησοῦς πῆγε τελικά στόν Ναό καὶ φανερώθηκε, γιὰ πρώτη φορά δημόσια, δηλαδή ὡς Χριστός (στχ. 7.14): «Ἦδη τῆς ἐορτῆς μεσοῦσης ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκε»· ἀποκάλυψε τὴν προῦπαρξή Του ἀπὸ τὸν Θεό-Πατέρα (στχ. 7.28-29): «ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με ... ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμὶ κάκεινός με ἀπέστειλεν»· ἐνῶ στό τέλος ὁ λαός συζήτησε γιὰ τὴν καταγωγή του ἀπὸ τὴ βασιλικὴ γενιά τοῦ Δαβίδ (στχ. 7.42): «ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυὶδ».

Ἡ ὀκταήμερος Σκηνοπηγία ἐορταζόταν στήν ἀρχὴ τοῦ ἔτους τὸν μῆνα Σεπτέμβριου τὴν 15^η-21/22^η τοῦ μηνὸς Τισιρί/Σεπτεμβρίου (Λευϊτ., 23.34-43. Δευτ., 16.13-15). Συνδέεται, ἐκτός ἀπὸ τὴ Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου, μέ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομώντος (Γ' Βασ. 8, ἰδίως στχ. 64-66. Β' Παραλειπ., 7.1-9. Ἔσδρας, 3.1-4. Ἰώσηπος, Ἰουδαϊκὴ ἀρχαιολογία, 8.99-110) ἢ τοῦ μεταίχμαλωσιακοῦ θυσιαστηρίου (Α' Ἔσδρας, 5.46-48. Β' Ἔσδρας, 3.1-6). Ἐθεωρεῖτο «ἐπιστροφή» τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στή ζωὴ στήν Ἐρημο καὶ εἴσοδος (8^η ἡμέρα) στή γῆ τῆς ἐπαγγελίας, περιέχοντας τό βασικό στήν Ἀνατολή αἴτημα γιὰ νερό. Ὡς ἐκ τούτου ἀπέκτησε ἤδη στόν Ζαχαρία (14.16) ἐσχατολογικὴ σημασία. Στήν πατερικὴ θεολογία θεωρεῖται ὡς προτυποῦσα τὴν Ἀνάσταση. Εἶναι ἀκόμη ἡ διαρκὴς ἐορτὴ τῶν Μαρτύρων στό θυσιαστήριο τοῦ Οὐρανοῦ ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ (Ἀποκ. κεφ. 7.9 κ.έ.): «...ὄχλος πολὺς ἐκ παντὸς ἔθνους... ἐστῶτας ἐνώπιον τοῦ Θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένους στολὰς λευκάς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ... καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων... διὰ τοῦτο εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ... καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ'»

αὐτοὺς ... καὶ τὸ ἄρνιον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμαίνει αὐτούς, καὶ ὀδηγήσει αὐτούς ἐπὶ ζωῆς πηγᾶς ὑδάτων ..». Ἡ ἐξωτερικὴ περιγραφή προσδιορίζει τὴν ὑπεριστορικὴ αὐτὴ ἐορτὴ ὡς Σκηνοπηγία. Ἀνάλογο σκηνικὸ προσφέρουν τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς: προβάλλουν συγγενῆ θέματα λατρείας τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν Ναό (Μιχαίας 4.2-7, 6.2-8, 5.3), τὸ ποθούμενο ὕδωρ τῆς ζωῆς, τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ (Ἡσαΐας 55.1-13) καὶ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ Οἴκου τῆς Σοφίας (Παρ. 9.1-11) μὲ τὴν παρατιθέμενη τράπεζα.

Ἡ Σκηνοπηγία τοῦ εὐαγγελίου τελικὰ νοεῖται ὡς ἐορτὴ ἀποκαλύψεως μιᾶς βασιλικῆς-πνευματικῆς ἐξουσίας μὲ λανθάνον τὸ στοιχεῖο τῆς ἐνθρόνωσης. Τονίζονται οἱ ρίζες, ἡ καταγωγὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὴ γενιά τοῦ Δαβίδ, ἡ γενεαλογία τοῦ «ἐνθρονιζόμενου». Ὑπάρχουν χωρία τῆς Π. Διαθήκης, κυρίως Ψαλμοί, πού ἀναφέρεται στὸ θέμα τῆς ἐνθρονήσεως λόγῳ τῆς παρὰδοσης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Ἰσραήλ. Ἦταν φυσικὸ νὰ ἐξαιρεται σέ μεγάλες γιορτές, πρωτίστως στὴ Σκηνοπηγία, ὅταν συγκεντρωνόταν ὁ λαὸς στὴν Ἱερουσαλήμ. Στὴν Κ. Διαθήκη τὸ χ. Ἰωάν. 7.14 κ.έ., βέβαια, δέν ἐντάσσεται σέ αὐτὴ τὴν κατηγορία (βλ. J. STEWART, King of Kings. The Enthronement of Yahweh, *Studia Antiqua*, 2.1 (2002), 101-127, 118 κ.έ.). Ὅμως στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου μὲ τὴ βασιλικὴ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ δείχνει ὅτι, ἀφοῦ γεννιόταν ὁ νέος «Βασιλεύς τῶν Ἰουδαίων», ἔπρεπε νὰ τονισθεῖ τὸ γεγονὸς τῆς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου Δαβίδ καταγωγῆς του. Ἡ ἐπακολουθήσασα πνευματικὴ μάχη μὲ τὸν σφετεριστὴ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου Ἡρώ-

δη κατέληξε στὰ πρῶτα θύματα, Μάρτυρες τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ βασιλιάς θέλει πάντα πιστοὺς στρατιῶτες νὰ δίνουν τὸ αἷμα τους γιὰ τὰ ιδανικὰ πού ἐκφράζει. Κι ἔτσι ἀκριβῶς κλείνει ἡ Ἱστορία στὸ ὄραμα τῆς Ἀποκάλυψης: ὁ θρόνος τοῦ βασιλιᾶ καὶ γύρω ὁ στρατὸς μὲ τοὺς Μάρτυρες τοῦ ἐσφαγμένου Ἀρνίου. Τὸ ἐντυπωσιακὸ εἶναι ὅτι τὸν Ἰησοῦ συμβούλευσε ἡ οἰκογένειά του, οἱ ἀδελφοί του, νὰ μεταβῆ ἀπὸ τὴ Γαλλιλαιὰ στὸν Ναό τῆς Ἰουδαίας. «Οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι». «Πήγαινε νὰ δοῦν τὰ ἔργα σου οἱ μαθηταί σου, φανέρωσον σεαυτὸν ἐν τῷ κόσμῳ», τοῦ εἶπαν. Ὅμως ὁ Ἰωάννης προσθέτει ἀμέσως: «οὐ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν», προφανῶς ὡς Υἱὸ Θεοῦ. Ἦθελαν νὰ προβληθεῖ ὡς ἡγέτης καὶ νὰ συνδοξασθοῦν μαζί του. Γι' αὐτὸ ἴσως ὁ Ἰησοῦς μετέβη στὸν Ναό μόνος του.

Τὸ περιστατικὸ προβάλλει στὸ κατὰ Ἰωάννην ὡς ἐορτὴ θρόνου, εἴτε λογοτεχνικῆ ἀδεία εἴτε, ἂν ὄντως ἔτσι τὴ βίωσαν οἱ παρόντες, ἀναμένοντας ἕνα Μεσσία στὸν καθολικὸ Ναό. Πλὴν ὅμως ὁ Ἰωάννης ἀποφεύγει νὰ δηλώσει στὸ Εὐαγγέλιο κάτι σχετικὸ μὲ θρόνο τοῦ Ἰσραήλ. Πρόκειται βέβαια γιὰ πνευματικὴ, ἀρχιερατικὴ, ἐξουσία, ἀλλὰ δέν ἐνδείκνυτο σέ χαλεπούς καιροὺς, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1^{ου} αἰ., νὰ γίνεταί λόγος γιὰ φανέρωση τοῦ Ἰησοῦ στὸν τύπο τῆς ἐνθρονήσεως. Θὰ δημιουργοῦσε πρόβλημα καὶ μὲ τοὺς Ρωμαίους καὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ὡστόσο στὸ Βυζάντιο ἡ Αὐτοκρατορικὴ Αὐλὴ τιμοῦσε τὴ γιορτὴ στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Μωκίου. Εἶχε γίνεαι κατανοητὸ τὸ μῆνυμά της.

Ἑρωταποκρίσεις ἐπί τοῦ ἰσχύοντος τυπικοῦ III

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου, ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΕΤΑΙ ὅτι οἱ ἀπαντήσεις προ-
έρχονται σχεδόν αὐτολεξεῖ ἀπό τό Τυ-
πικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (Τ.Μ.Ε.) ἢ
Τυπικόν Βιολάκη, μέ κάποια γλωσσική
ἀπλουστευσι, ἐντός δέ παρενθέσεως ση-
μειοῦται ἡ σελίς (συχνά καί ἡ παράγρα-
φος) τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπανεκδόσεώς του.

17. ΕΡ. Ἐάν σέ ἀπλή Κυριακή τύχη καί
θεομητορική ἑορτή, στούς αἴνους πόσα
στιχηρά ἀναστάσιμα θά ποῦμε καί πόσα
τῆς ἑορτῆς;

ΑΠ. «Πρῶτον ἀναστάσιμα στιχηρά 4 καί
ἔπειτα τῆς τυχούσης ἑορτῆς 4» (σ.
27Π§31).

Σημ. Ἡ ἴδια διάταξις ἰσχύει, καί ὅταν ἐν
Κυριακῇ συμπίπτει ἑορταζόμενος ἅγιος.

18. ΕΡ. Ὅταν σέ ἀπλή Κυριακή ἔχωμε
ἅγιο μέ ἀκολουθία μὴ ἑορτάσιμη στό μη-
ναῖο (π.χ. Κυριακή 3 Ὀκτωβρίου) καί πα-
ραλληλα τύχη καί ἡ πανήγυρις κάποιου να-
οῦ (π.χ. στόν ναό τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ
Ἀρεοπαγίτου), τί δοξαστικό τῶν αἰνῶν θά
ποῦμε στόν πανηγυρίζοντα ναό καί τί στούς
ὑπόλοιπους μὴ πανηγυρίζοντες ναούς;

ΑΠ. α) Γιά τούς μὴ πανηγυρίζοντες να-
ούς. «Σέ ὄλες τίς Κυριακές πού ἀναγινώ-
σεται στόν ὄρθρο Εὐαγγέλιον ἑωθινόν,
δοξαστικόν τῶν αἰνῶν ψάλλεται τό ἑωθι-
νόν» (σ. 27, §32). β) Γιά τούς πανηγυρίζο-
ντες ναούς. «Συνηθίζεται ὁμως σήμερα νά

ψάλλωνται ἀντί τοῦ Ἑωθινοῦ τά δοξαστι-
κά καί τῶν ἐξῆς ἁγίων: Γεωργίου, Δημη-
τρίου, Νικολάου, Κωνσταντίνου καί Ἑλέ-
νης, καί ἄλλων ἁγίων, εἰς τό ὄνομα τῶν
ὁποίων τιμᾶται ὁ ναός ἢ πανηγυρίζεται
ἐπισήμως ἡ μνήμη αὐτῶν» (σ. 27-28, §32).
Ἐπομένως στόν πανηγυρίζοντα ναό ἀντί
τοῦ ἑωθινοῦ θά ψαλῆ τό δοξαστικόν τῶν
αἰνῶν τοῦ ἑορταζομένου ἁγίου.

19. ΕΡ. Κατά τήν πασχάλιο περίοδο
(ἀπό τήν Δευτέρα μετά τήν Κυριακή τοῦ
Θωμᾶ μέχρι τήν Τρίτη πρὶν ἀπό τήν ἀπό-
δοσι τοῦ Πάσχα) ὅταν τύχη μνήμη ἑορτα-
ζομένου ἁγίου (π.χ. 23 Ἀπριλίου ἢ 8
Μαΐου ἢ 21 Μαΐου κ.λπ.) σέ καθημερινή
(δηλαδή ἐκτός Κυριακῆς καί Μεσοπεντη-
κοστῆς), μετά τούς αἴνους θά ψαλῆ στό
«Δόξα» τό δοξαστικόν τοῦ ἁγίου· τί θά
ψαλῆ στό «Καί νῦν»;

ΑΠ. «Σημειωτέον ὅτι μετά τήν Κυριακὴν
τοῦ Θωμᾶ μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ Πά-
σχα στίς μῆμες τῶν ἑορταζομένων ἁγίων
πού συμπίπτουν σέ ἄλλη ἡμέρα πλὴν Κυ-
ριακῆς, εἰς τούς αἴνους μετά τό Δόξα τῶν
ἁγίων, Καί νῦν ψάλλεται ἕνα ἰδιόμελο τῆς
προηγηθείσης Κυριακῆς, καί ὄχι τό Ἀνα-
στάσεως ἡμέρα» (σ. 28, πρὸς τό τέλος).

20. ΕΡ. Στόν ὄρθρο πότε ψάλλεται ἡ με-
γάλη δοξολογία καί πότε λέγεται χῦμα ἢ
μικρά δοξολογία;

ΑΠ. «Σέ κάθε Κυριακή καί σέ κάθε δεσποτική καί θεομητορική έορτή καί στίς μνήμες τῶν έορταζομένων άγίων, έν τῷ ὄρθρω ψάλλεται ἡ λεγομένη μεγάλη Δοξολογία... «Στίς καθημερινές, στίς νηστήσιμες ἡμέρες καί στίς πρῶτες πέντε ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος (ἦτοι από τόν ὄρθρο τῆς Μ. Δευτέρας μέχρι τόν ὄρθρο τῆς Μ. Παρασκευῆς) λέγεται χῦμα ἡ μικρά Δοξολογία *Σοί δόξα πρέπει*» (σ. 29 §34).

21. ΕΡ. Ὅταν δέν ἔχουμε δεσποτική ἢ θεομητορική έορτή οὔτε μεθέορτο περίοδο, στίς λειτουργίες τῶν καθημερινῶν καί τῶν Σαββάτων ποιᾶ αντίφωνα ψάλλονται καί ποιᾶ εἶναι τά ἐφύμνιά τους;

ΑΠ. «Στίς καθημερινές λειτουργίες ψάλλονται τά ἐξῆς αντίφωνα:

τό α' αντίφωνον Ἄγαθόν τό ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ... μέ ἐφύμνιον *Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου...*; τό β' αντίφωνον Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν... μέ ἐφύμνιον *Πρεσβείαις τῶν άγίων σου σῶσον ἡμᾶς Κύριε, καί τό γ' αντίφωνον Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ... μέ ἐφύμνιον Σῶσον ἡμᾶς, Υἱέ Θεοῦ, ὁ έν άγίοις θαυμαστός...*» (σ. 31-32 §37, καί σ. 46-47 §3).

22. ΕΡ. α) Ὅταν σέ Κυριακή τύχη καί απόδοσις δεσποτικῆς έορτῆς, τί αντίφωνα ψάλλονται στήν λειτουργία, καί ἰδιαίτερος ποιό εἶναι τό ἐφύμνιον τοῦ 2ου αντιφώνου; – β) Τί συμβαίνει αντιστοίχως, ὅταν σέ Κυριακή τύχη θεομητορική έορτή ἢ ἡ απόδοσί της;

ΑΠ. α) «Ἄν οἱ ἀποδόσεις τῶν δεσπο-

τικῶν έορτῶν τύχουν έν Κυριακῇ, τό δεύτερον αντίφωνον ψάλλεται μέ τό χαρακτηριστικόν ἐφύμνιον τῆς έορτῆς καί ὄχι τό ἀναστάσιμον» (σ. 31 §37). β) «Ὅταν τύχη θεομητορική έορτή έν Κυριακῇ ἢ καί ἀπόδοσις αὐτῆς, τό δεύτερον αντίφωνον ψάλλεται μέ τό ἀναστάσιμον ἐφύμνιον *Σῶσον ἡμᾶς Υἱέ Θεοῦ ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν ἀλλ' ἐάν τύχη σέ ἄλλη ἡμέρα, τό β' αντίφωνον ἔχει ἐφύμνιον Σῶσον ἡμᾶς Υἱέ Θεοῦ ὁ έν άγίοις θαυμαστός*» (σ. 31 §37).

23. ΕΡ. Πότε προβλέπει τό ἰσχύον Τυπικόν (Τ.Μ.Ε.) νά λέγονται αντί τῶν αντιφώνων τά τυπικά μέ τούς μακαρισμούς;

ΑΠ. α) «Σέ κάθε Κυριακή έν τῇ λειτουργίᾳ ψάλλονται ἀπαραιτήτως τά τυπικά καί οἱ μακαρισμοί» (σ. 31 §36, καί σ. 58-59). β) «Στίς μνήμες τῶν έορταζομένων άγίων ὅποιαδήποτε ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος καί ἂν τύχουν, ἀπαραιτήτως ἐπιβάλλονται τά τυπικά, καθόσον στίχους αντιφώνων οἱ άγιοι δέν ἔχουν» (σ. 31 §37).

Σημείωσις. Στίς συναφεῖς διατάξεις τοῦ Τ.Μ.Ε. γιά τίς καθ' ἡμέραν περιπτώσεις ὀρίζεται ὅτι, ὅταν έν Κυριακῇ συμπίπτῃ ἡ κυριώνυμος ἡμέρα δεσποτικῆς ἢ θεομητορικῆς έορτῆς, ἢ ἡ απόδοσί τους, τότε ὑποχρεωτικά ψάλλονται τά αντίφωνα τῶν έορτῶν μέ τά ἰδιαίτερα ἐφύμνιά τους (βλέπε καί προηγούμενη ἐρώτησι 22β). Γιά τίς μεθέορτες Κυριακές τό Τ.Μ.Ε. ὀρίζει συνήθως πάλι τυπικά καί μακαρισμούς, ἐπιτρέπει ὅμως ἐναλλακτικῶς τήν χρῆσι τῶν έορτίων αντιφώνων.

Ἐμεῖς καί ὁ κόσμος

Ἄρχιμ. Χερουβείμ Βελέτζα,
Ἱεροκέρυκος τῆς Ἱ. Μ. Κερκύρας

ΠΑΡ' ΟΛΟ ΠΟΥ πολλοί ἀπό ἐμᾶς –ὡς καλοί χριστιανοί– εἴμαστε τυπικοί στά καθήκοντά μας, τηροῦμε τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, τηροῦμε τίς διατεταγμένες νηστεῖες, ἐκκλησιαζόμαστε, δέν βλάπτουμε τούς ἄλλους ἀνθρώπους κ.λπ., μᾶς παρασέρνει συχνά τό πνεῦμα τοῦ κόσμου καί ταυτιζόμαστε μέ αὐτό, καί νομίζουμε μάλιστα ὅτι πολλές ἀπό τίς ιδέες ἢ τίς πρακτικές πού ἔχουμε υἱοθετήσει εἶναι σωστές καί χριστιανικές. Ἄλλο ὅμως τό κοινωνικά ἀποδεκτό ὡς σωστό, καί ἄλλο τό χριστιανικό: σωστό π.χ. εἶναι νά δώσεις τόν κλέφτη στίς Ἀρχές, χριστιανικό νά κρύψεις ἀπό τίς Ἀρχές τόν φονιά τοῦ ἀδερφοῦ σου.

Ἄφορμή γιά τά παραπάνω (καί γιά τά ἐπόμενα) μοῦ ἔδωσε μία κυρία –παιδί τῆς Κατοχῆς ἢ ἴδια, ὅπως εἶπε– καθώς μοίραζα τό ἀντίδωρο: -Πάτερ, τούς 300 πού μοῦ κόψανε τή σύνταξη πρέπει νά τούς ἀγαπῶ; Ὅταν τῆς ἐξήγησα πώς ὁ Χριστός παραγγέλλει νά ἀγαπᾶμε καί νά εὐεργετοῦμε τούς ἐχθρούς μας (Λουκ. 6, 27-36), ἀπόρησε καί πρόβαλλε ἀντιρρήσεις. Ἀπόρησα κι ἐγώ μέ τήν ἀπορία τῆς. Ἴσως εἶναι κοινωνικά ἀποδεκτό νά καλλιεργοῦμε ἐχθρότητα ἀπέναντι σέ ὅσους ἐπιβουλεύονται τά συμφέροντά μας. Ἴσως ἔτσι νά πράττει ὀλόκληρη ἡ κοινωνία, καί καλά κάνει. Ἐμεῖς ὅμως πού θέλουμε νά λεγόμεστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, γιατί ταυτίζουμε τή

σκέψη μας μέ τόν κόσμο καί ὄχι μέ τόν Χριστό; Δέν μᾶς εἶπε ὅτι δέν ἀνήκουμε στόν κόσμο (Ἰω. 15, 18-19); Καί ὅταν μιᾶ γιά κόσμο ἐννοεῖ βεβαίως τό κοσμικό φρόνημα.

«Ἐμεῖς ἔστε τό ἄλας τῆς γῆς· ἐάν δέ τό ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται;» (Ματθ. 5,13). Οἱ χριστιανοί εἴμαστε ὅπως τό ἄλατι: λίγοι ἴσως, ἱκανοί ὥστόσο νά νοστιμέψει ὁ κόσμος. Ὅταν οἱ χριστιανοί ἦταν λίγοι ἀριθμητικά, μέσα σέ ἕναν κόσμο ἐχθρικό ἀκόμα καί γιά τήν σωματική τους ἀκεραιότητα, ἔφταναν οἱ λίγοι γιά νά προσελκύσουν μέ τό παράδειγμα τῆς ζωῆς τους καί τούς πολλούς. Σάν γίναμε πολλοί ὅμως, ἐπαναπαυτήκαμε φαίνεται καί ἀφήσαμε τήν ἄνεση καί τό κοσμικό φρόνημα νά ἀλλοιώσει τήν ζωή μας. Τό ἄλας ἐμωράνθη καί ἅμα δέν δίνει νοστιμιὰ στόν κόσμο, φυσικό εἶναι ὁ κόσμος νά ψάξει ἄλλοῦ γιά νά βρεῖ τό νόημα τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀρρώστια αὐτή (ἡ ἐκκοσμίκευση) δέν εἶναι κάτι τό καινούριο στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀνάγκη καί ἡ ἀγωνία γιά ἀντίσταση σέ αὐτή γένησε τόν μοναχισμό, τήν ἀναζήτηση τῆς ἡσυχίας, τήν ἀναζήτηση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστός δέν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καί ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, δέ μπορεί νά εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Σφάλουμε σέ πολλά, τά θεωροῦμε σωστά καί πολλές φορές ἐπινοοῦμε καί ἀπίθανες

θεολογικές σοφιστείες για να δικαιολογήσουμε εαυτούς. Ἡ ἀπάντηση ωστόσο βρίσκεται μπροστά μας, εἶναι ὁ ἀκαινοτόμητος λόγος τοῦ Θεοῦ, χαραγμένος στά λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Μία πρόχειρη, βιαστική ματιά εἶναι ἱκανή νά καταδείξει σέ πόσα πολλά κάνουμε λάθος, νομίζοντας κιόλας πώς εἶναι χριστιανικά.

Δέ φταῖνε ὅμως οἱ ἄνθρωποι. Ἡ δυτικόφερτη διδασκαλία σάρωσε τήν Ἀνατολή ἀπό τόν 17^ο αἰώνα καί μετά καί ἀκόμα μᾶς ταλανίζει, γιατί προτιμᾶμε νά καταναλώνουμε μασημένη τροφή ἀντί νά μελετοῦμε τήν Ἁγία Γραφή καί τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅσοι ἔτσι χαρακτηρίστηκαν ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί ἀργότερα ἀπό ἰσόκυρες μέ τίς Οἰκουμενικές). Για τούς πολλούς ἡ Ἐκ-

κλησία δέν εἶναι ἡ σώζουσα ἀλήθεια, ἀλλά ἕνας θεσμός πού βοηθᾷ στήν ἠθική πρόοδο τοῦ τόπου, τοῦ Ἑθνους κ.λπ. Ἀκόμα καί τά κηρύγματα μας ἐν πολλοῖς ἀποσκοποῦν σέ ἕνα πρακτικό «ἠθικόν δίδαγμα».

Οἱ ἄνθρωποι διψοῦν γιά Ζωή, γιά Ἀλήθεια. Ἀκόμα καί οἱ πιστοί, ἀκόμα καί ἐμεῖς οἱ κληρικοί. Τό παραπάνω περιστατικό καταδεικνύει πόσο ἀπέχουμε ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἔχοντας χτίσει ἕνα δικό μας σύστημα ἀξιῶν, ἢ μᾶλλον προσπαθώντας νά χρησιμοποιήσουμε τό Εὐαγγέλιο γιά νά ἐπαναπαυτοῦμε στό κοσμικό μας φρόνημα. Εὐτυχῶς, ὄχι ὅλοι. Ἄλας ὑπάρχει. Λίγο, καί μακριά ἀπό νεόκοπους ἀκροβατισμούς, φιέστες καί διαφημίσεις, πρὸς ἀληθινὴ δόξαν Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος ὁ ὀσιομάρτυρας

Ν.Κ. Δρατσέλλα.,
Θεολόγου, Μ.Θ.

ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑΣ Ἀκάκιος καταγόταν ἀπό τό Νεοχώρι, κοντά στήν Θεσσαλονίκη. Οἱ γονεῖς του, εὐσεβεῖς, ἀλλά φτωχοί, κατοικοῦσαν στίς Σέρρες. Ἐκεῖ ὁ Ἀκάκιος ἐξιπλαμίστηκε. Παρέμεινε στούς μουσουλμάνους ἐννέα ἔτη. Τό δέκατο ἔτος, στό σπίτι στό ὁποῖο βρισκόταν, ἡ κυρία του προσπάθησε νά τόν κάνει νά ἀμαρτήσῃ. Ὁ ἅγιος ἀρνήθηκε. Αὐτή τόν συκοφάντησε στόν ἄντρα της, πού τόν ἔδιωξε ἀπό τό σπίτι. Ὁ ἅγιος μετέβη στήν Θεσσαλονίκη στούς γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι χάρηκαν μέ τήν μετάνοιά του. Μέ συμβουλή τῆς μητέρας του, ἀναχώρησε γιά τό Ἅγιον Ὄρος. Παρέμεινε στήν Ἱ.Μ. Χελανδαρίου καί, μέ προτροπή τῶν πατέρων της, ἔφυγε γιά τήν σκήτη τῆς Ἱ.Μ. Ξενοφώντος. Ὁ πνευματικός τόν ἐξομολόγησε καί τόν ἀπέστειλε πάλι στό Χελανδάρι.

Μετά ἀπό ἓνα ἔτος πῆγε στήν Ἱ.Μ. Ἰβήρων. Ἐκεῖ παρέμεινε ἕξι μῆνες. Ἄκουσε τά σχετικά μέ τήν ἄθληση δύο μαρτύρων καί ἐπεθύμησε νά τούς μιμηθεῖ. Ὁ πνευματικός του συγκατένευσε καί τόν παρέδωσε στόν γέροντα Ἀκάκιο. Ὁ ἅγιος νῆστευε, ἀγρυπνοῦσε καί προσευχόταν. Ἐπιδόθηκε σέ ἀσκητικούς ἀγῶνες, νηστεῖες, γονυκλισίες καί

κομποσκοίνια, ὥστε ἔκλαιγε ἀπό κατάλυξη. Τήν τέταρτη Κυριακή τῶν Νηστειῶν ἐκάρη μοναχός καί ἔλαβε τό ὄνομα Ἀκάκιος. Τότε ἀποφάσισε νά διαδηλώσει τήν πίστη του. Πῆγε στό σπίτι τοῦ βεζύρη, ὅπου συνάντησε πρῶτατόν δεύτερο θυρωρό του καί ὁμολόγησε ὅτι ἦταν χριστιανός ὀρθόδοξος καί ὅτι παιδί εἶχε γίνει ἀρνητής τοῦ Χριστοῦ ἀλλά ἐπέστρεψε στήν χριστιανική πίστη καί ἀρνήθηκε τήν ἰσλαμική θρησκεία. Ἀφοῦ εἶπε αὐτά, ἔριξε τό σαρίκι του κατά γῆς, τό πάτησε, ἔφτυσε σ' αὐτό καί τόν ἔκλεισαν στή φυλακή. Ὁ μάρτυρας πρόφερε τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καί παρέμεινε ἀμετάβλητος στήν πίστη του.

Ὁ ἅγιος κοινώνησε καί παρακάλεσε τόν δοῦλο νά μεταφέρει στόν πνευματικό του πατέρα ὅσα συνέβησαν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐν τῷ μεταξύ μετέφεραν τόν ἅγιο στόν τόπο τῆς καταδίκης. Στήν προτροπή τοῦ δημίου νά γονατίσῃ, ὁ ἅγιος ζήτησε νά τοῦ κόψῃ τό λαιμό καί νά μὴν τόν λυπηθεῖ. Ὁ δήμιος τοῦ ἔκοψε τό κεφάλι. Ὁ ἅγιος Ἀκάκιος τελείωσε τό μαρτυρικό του στάδιο τήν 1η Μαΐου τοῦ 1816. Αὐτήν τήν ἡμέρα ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τήν μνήμη του.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταῦρος Τερζής

- Ἀλεξίου ἱερομονάχου Καρακαλλινού: *Θεραπεία τῆς ψυχῆς. Πατέρες καί ψυχολόγοι σέ διάλογο*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2013.
- Ἀνετάκη Μελετίου (ἀρχιμ.): *Ὁρθρος-Θεία Λειτουργία, μέ ἰσοσύλλαβη μετάφραση*, ἐκδ. Σαΐτης, Ἀθήνα 2013.
- Ἀντωνόπουλου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Ἀργολίδος: *Συνοδοιοπορία μέ τόν Ἅγιο Λουκά στους τόπους πού ἔζησε, μέ τούς ἀνθρώπους πού τόν γνώρισαν. Τόμοι α', β', γ'*, ἐκδ. Πορφύρα, Ἀθήνα 2013.
- Βακάρου Δημ. (πρωτ.): *Τό Μυστήριο τῆς μετάνοιας καί ἐξομολογήσεως. Ἱστορία καί πράξη*, ἐκδ. Ὁρθ. Ἰδρυμα Παιδείας καί Πολιτισμοῦ Ἰ. Μ. Θεσσαλονίκης.
- Δορμπαράκη Γεωργίου (πρωτ.): *Τοῦ Πάθους καί τῆς Ἀνάστασης*, ἐκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2014.
- Θερμοῦ Βασιλείου (πρωτ.): *Ἡ καρδιά σέ κρίση. Οἱ Ψαλμοί ὡς ὁδοδείκτες στά δύσκολα*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2014.
- Λέκκου Εὐαγγέλου: *Γνωριμία μέ τούς Ἁγίους Δυτ. Μακεδονίας, Ἠπείρου καί Θεσσαλίας*, ἐκδ. Σαΐτης, Ἀθήνα 2013.
- Μαυρόπουλου Δημητρίου: *Εἰς Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν. Προσεγγίσεις στή θεία Λειτουργία*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2013.
- Μουστάκη Βασιλείου: *Στά ἴχνη τοῦ Ἀρχιποίμενος. Ὁρθόδοξο Κυριακοδρόμιο*, ἐκδ. Παρησία, Ἀθήνα 2012.
- Muse Stephen, *Ὅταν οἱ καρδιές φλέγονται. Ὁρθόδοξη προσέγγιση στόν διά-Λογο τῆς Ποιμαντικῆς Συμβουλευτικῆς*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2013.
- Νικολάου, Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς: *Ἄν ὑπάρχει Ζωή θέλω νά τή ζήσω*, Ἀθήνα 2013.
- Παπαθανασίου Θανάση: *Ἐνας ἡσυχαστής τοῦ Ἁγίου Ὁρους στήν καρδιά τῆς πόλης. Ὁσῖος Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2013.
- Πινακούλα Ἀντωνίου (ιερέως): *Τό ἀλάτι τῆς γῆς*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2014.
- Σκρέττα Νικοδ. (ἀρχιμ.): *Χῶρος καί χρόνος στή λειτουργική θεολογία τοῦ Συμεών Θεσσαλονίκης. Ρεαλισμός καί σύμβολο*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσ/νίκη 2013.
- Χριστοδούλου (καθηγουμένου): *Ὁ Ἅγιος τοῦ φωτός καί τοῦ θεοῦ ἔρωτος. Ὁσῖος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος*, ἐκδ. Ἱερά Σταυροπηγιακή καί Συνοδική Μονή Ὁσῖου Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, Κάλαμος Ἀττικῆς 2014.

- *Οίακοστρόφιον*: Τιμητικός τόμος Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σύρου - Τήνου κ. Δωροθέου Β΄, Ίερά Νῆσος Τήνος 2013. Ὁ ἐπιβλητικός σέ ἕκταση καί ἐκδοτική ἐπιμέλεια πολυσέλιδος τόμος, ἀφιερωμένος στά δέκα χρόνια ἀρχιερατείας τοῦ Σεβ. Σύρου κ. Δωροθέου, ἔχει διττό ἐνδιαφέρον. Περιλαμβάνει κείμενα γιά τή ζωή καί τό πολυσχιδές πνευματικό, κοινωνικό, ποιμαντικό καί πολιτιστικό ἔργο τοῦ τιμωμένου καί σημαντικές μελέτες διακεκριμένων ἐπιστημόνων, κληρικῶν καί λαϊκῶν, πανεπιστημιακῶν καί μή, γιά πολλά καί σημαντικά πρόσωπα καί γεγονότα, πού σχετίζονται μέ τή ζωή καί τήν παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας.
- Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ίεροθέου: *Ἐνιαύσιον*, Ί.Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2013. Ἐνας νέος τόμος μέ κείμενα τοῦ Σεβ. Ναυπάκτου πού ἐκφωνήθηκαν σέ συνέδρια ἢ γράφηκαν ὡς ἄρθρα ἢ σχόλια στήν ἐφημερίδα «Ἐκκλησιαστική Παρέμβαση». Ἡ συγκέντρωση σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἄρθρων καί ἡ πολλαπλότητα τῶν θεμάτων, μέ τήν ὁποία καλύπτονται ζητήματα θεολογικά, πνευματικά, ποιμαντικά, κοινωνικά, ἐπιστημονικά καί ἄλλα, προσφέρει στόν ἀναγνώστη κάθε ἡλικίας καί παιδείας, κληρικό ἢ λαϊκό, εὐκαιρία νά τά μελετήσει ὅλα ἢ νά ἐπιλέξει ὀρισμένα πού τόν ἐνδιαφέρουν ιδιαίτερα, χωρίς αὐτό νά σημαίνει ὅτι δέν θά ἀνακαλύψει καί ἄλλα πολλά πού θά τοῦ εἶναι πολλαπλῶς χρήσιμα.
- Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ Ἰακώβου, Ἡγουμένου τῆς Ί. Μ. Ἀσωμάτων *Πετράκη*: *Ἐν Ἀγρουπνίαις*, τ. θ΄, Ἀθήναι 2012, καί τ. ι΄, Ἀθήναι 2013. Στή σειρά τῶν ὁμωνύμων ἔργων, ὅπου ὁ Θεοφιλέστατος ἐτησίως παρουσιάζει τά κείμενα τῶν ὁμιλιῶν του στίς κατά μήνα Ἀγρουπνίες στήν Ί. Μ. Πετράκη, οἱ δύο νέοι τόμοι προσφέρουν τήν εὐκαιρία νά παρακολουθήσουμε τή σκέψη καί νά λάβουμε τό πνευματικό μήνυμά του μέ ἀφορμή μία Δεσποτική ἑορτή ἢ τή μνήμη ἑνός ἁγίου. Ὁ τόμος θ΄ περιλαμβάνει θέματα ἀπό Δεσποτικές ἑορτές καί ὁ ι΄ λόγους ἀφιερωμένους σέ μορφές ἁγίων ἐπισκόπων καί τοῦ Ἀρχιεπ. Κωνσταντινουπόλεως ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Λόγοι σύντομοι, μεστοί νοημάτων, σαφεῖς καί οὐσιαστικοί, χρήσιμο ἀνάγνωσμα τόσο γιά κληρικούς ὅσο καί γιά λαϊκούς.
- Σίμωνος μοναχοῦ: *Ἡ ζωοφιλία τῶν ἁγίων καί ἡ ἀγιοφιλία τῶν ζώων*.
○ Ἐκδόσεις «Ὁ Ἅγιος Στέφανος», Ἀθήνα 2010^β. Ὁ ἐπιμελητής τοῦ βιβλίου συγκέντρωσε περί τίς διακόσιες ἀληθινές ἱστορίες ζωοφιλίας τῶν ἁγίων καί ἀγιοφιλίας τῶν ζώων ἀπό τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καί μᾶς προσφέρει ἕνα συγκινητικό κείμενο πραγματικῆς ἀγάπης καί ἀφοσίωσης, πού ἀνταποκρίνεται δοξαστικά στό μεγαλεῖο τῆς Δημιουργίας, πέρα ἀπό ἐποχιακές μῶδες καί νοσηρές καταστάσεις, καί ἀποδεικνύει ὅτι καί τά ἀγριότερα θηρία συμπεριφέρονται ὡς ἄνθρωποι καί οἱ ἄνθρωποι συχνά ἀντιστρόφως ἐνώπιον τῆς ἀγιότητος.

● Ἐνοριακός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου Περιβλέπτου Ἰωαννίνων

Ἡ Ἱ. Ν. Κοίμ. Θεοτόκου Περιβλέπτου βρίσκεται στίς παρυφές τοῦ ὁμώνυμου λόφου τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων. Ρυθμοῦ τρίκλιτης βασιλικῆς, περιτοιχισμένος μέ περίβολο, εἶναι κτισμένος στή θέση παλαιότερου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχή ἀνάγεται περί τό 1430 καί ἀναφέρεται ὅτι ἦταν καθολικό Μονῆς. Περί τό 1822-1823 καταστρέφεται καί στή θέση του τό 1838 ἀρχίζει νά χτίζεται ὁ σημερινός ναός. Οἱ τοιχογραφίες εἶναι ἔργο τοῦ Κων. Θεοδοσίου, τοῦ 1841. Στόν Ι. Ναό ὑπηρετοῦν ὁ Ἄρχιμ. π. Ἐφ. Ντέτσικας, οἱ Πρεσβ. π. Χρ. Ἀντώνης καί π. Χρ. Θεοδώρου καί ὁ Διακ. π. Θεόκλ. Μηττάκος.

Ἡ ἐνορία καλύπτει καθημερινά τίς ἀνάγκες 529 ἀπόρων προσφέροντας συσσίτιο, τρόφιμα καί ροῦχα. Τά χρήματα καλύπτονται ἀπό δωρεές πιστῶν. Λειτουργεῖ Τράπεζα Αἵματος, πού συντηρεῖται ἀπό τακτικές αἰμοδοσίες καθῶς καί Κοινωνικό Ἰατρεῖο, στό ὁποῖο συμμετέχουν ἰατροί τῆς πόλεως, ἔπειτα ἀπό ἐπικοινωνία μέ τήν ἐνορία καί προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τούς δωρεάν στόν τόπο ἐργασίας τους. Οἱ ἀσθενεῖς πηγαίνουν κατευθείαν στά Ἰατρεῖα καί στά Διαγνωστικά Κέντρα καί ἐξετάζονται ἄμεσα. Γιά τά παιδιά ἐμπεριστάτων οἰκογενειῶν ἡ ἐνορία καλύπτει τά ἔξοδα φροντιστηριακῶν μαθημάτων σέ φροντιστήρια τῆς πόλης. Κάθε Τετάρτη λειτουργεῖ ἀπό τήν Ἐνοριακή Μέριμνα τμήμα Εἰκαστικῶν Τεχνῶν. Τά ποικίλα ἔργα πού φιλοτεχνοῦνται παρουσιάζονται συχνά σέ ἐκθέσεις. Τά ἔσοδα γιά τήν κοινωνική μέριμνα προέρχονται ἀπό δωρεές καί ἀπό διοργάνωση ἐκδηλώσεων (συνεστιάσεις, ἑορταγορές, λαχειοφόροι ἀγορές). Λειτουργοῦν στήν ἐνορία νεανικές συνάξεις μέ τήν βοήθεια συνεργατῶν-ἐθελοντῶν καί συμμετέχουν περί τά 350 παιδιά, πού ἐκτός ἀπό τήν κατήχηση, διδάσκονται: χρήση ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, μουσικά ὄργανα (κιθάρα, μπουζοῦκι, ἀρμόνιο, βιολί, κλαρίνο, ἀκορντεόν, κρουστά), βυζαντινή καί εὐρωπαϊκή μουσική, παραδοσιακοῦς καί σύγχρονους χορούς, σκάκι, χειροτεχνίες καί κατασκευές.

Ἡ ἐνορία συνδέεται ἄρρηκτα μέ τόν Ἅγ. Κοσμᾶ τόν Αἰτωλό, ὁ ὁποῖος στίς 4 Αὐγούστου 1779 δίδαξε στό προαύλιο τοῦ ναοῦ κάτω ἀπό τόν μεγάλο πλάτανο, πού σώζεται ὡς σήμερα. Στό πλαίσιο τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 300 χρόνων ἀπό τή γέννηση του ἡ ἐνορία διοργανώνει καί πραγματοποιεῖ σειρά πολιτιστικῶν καί πνευματικῶν ἐκδηλώσεων: Ἐπιστημονική Ἡμερίδα στίς 5.4.2014, βραδιά Μουσικῆς Δωματίου, τήν 1.6.2.14 μέ παράλληλη Ἐκθεση Εἰκόνων τοῦ Ἅγ. Κοσμᾶ, πού χρονολογοῦνται πρὶν τό 1960, προσκυνηματική ἐκδρομή στό Καλικόντασι (28 - 29.6.14), προβολή ταινίας γιά τίς περιοδεῖες καί διδασχές τοῦ Πατροκοσμᾶ στίς 4.8.14, καί Συναυλία τοῦ βυζαντινοῦ χοροῦ Θ. Φωκαέως ἀπό τήν Πάτρα στίς 23- 24.8.14. Ἐλάχιστη ἔκφραση τῶν ἐνδιαφερόντων τῶν ὑπευθύνων καί τῆς ἐργασίας πού συντελεῖται μέ τή συμμετοχή τοῦ ποιμνίου στήν εὐλογημένη αὐτή ἐνορία.

Περί μισθολογικῶν ἐξελίξεων καί Μισθολογικῶν Κλιμακίων

Πρωτ. Γεωργίου Βαμβακίδη,
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου,
Ἐκπροσώπου Τύπου Ι.Σ.Κ.Ε.

ΣΥΜΦΩΝΑ μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 110/11ης/18.3.2014 ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. ΟΠΑΔ 1) καταργεῖται κάθε θεώρηση βιβλιαρίων ΟΠΑΔ-ΤΥΔΚΥ ἀπό τούς προΐσταμένους τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκτός τῶν προΐσταμένων τοῦ ΟΠΑΔ. 2) Παρατείνεται ἡ ἰσχὺς τῶν βιβλιαρίων ἕως τήν 30.9.2014 ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν θεωρημένων γιά τό ἔτος 2013 βιβλιαρίων τῶν ἀσφαλισμένων τοῦ ΟΠΑΔ-ΤΥΔΚΥ (δηλαδή καί ὄλων τῶν Κληρικῶν) πού πραγματοποιήθηκε μέσω τοῦ συστήματος τῆς ἠλεκτρονικῆς ἀπογραφῆς-θεώρησης 2013. 3) Τήν ἔγκριση Ἡλεκτρονικῆς Θεώρησης τῶν Βιβλιαρίων Ἀσθενείας καί Πιστοποιήσεις τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Δικαιώματος ΟΠΑΔ-ΤΥΔΚΥ γιά τό 2014, μέσω εἰδικῆς διαδικτυακῆς ἐνημέρωσης τῆς ἐνεργοῦς ἀσφαλιστικῆς ἱκανότητος βάσει τοῦ συνδυασμοῦ ΑΜ-ΚΑ-ΑΦΜ, στίς ἐξῆς κατηγορίες:

α) Στούς ἄμεσα ἀσφαλισμένους τοῦ ΟΠΑΔ-ΤΥΔΚΥ, μέσω ἀρχείων τῆς ΕΑΠ. β) Στούς συνταξιούχους τοῦ ΟΠΑΔ-ΤΥΔΚΥ, μέσω ἀρχείων τῆς Γενικῆς Δ/σης Συντάξεων τοῦ Γ.Λ.Κ. γ) Στίς συζύγους χωρίς εἰσόδημα, μέσω ἀρχείων τῆς Γ.Γ.Π.Σ. δ) Στά τέκνα ἀσφαλισμένων ἕως 24 ἐτῶν, αὐτοδικαίως γιά τό ἔτος 2014. Γιά τίς περιπτώσεις πού ἐκφεύγουν τῆς συγκεκριμένης ταυτοποίησης, δηλαδή σύζυγοι μέ εἰσόδημα, τέ-

κνα φοιτητές ἢ ἀνάπηρα τέκνα πάνω τῶν 24 ἐτῶν, ἐκ μεταβιβάσεως συνταξιούχοι, συνταξιούχοι σέ ἀναμονή σύνταξης, ὅσοι δέν ἔχουν ἀπογραφεῖ γιά τό ἔτος 2013, ὅσοι ἔχουν μεταβολές ἐντός τοῦ 2014 καί ὑπάλληλοι (Κληρικοί) τῶν Ὑπηρεσιῶν πού δέν μισθοδοτοῦνται ἀπό τήν ΕΑΠ ἀπαιτεῖται ἡ αὐτοπρόσωπη παρουσία τους στίς κατά τόπους Ὑπηρεσίες τοῦ ΟΠΑΔ γιά νά πιστοποιεῖται ἠλεκτρονικά τό ἀσφαλιστικό δικαίωμα.

4) Ὅσοι δέν ἔκαναν ἀπογραφή θεώρησης γιά τό 2013 πρέπει νά προσέρχονται στά κατά τόπους παραρτήματα τοῦ ΟΠΑΔ. Οἱ πίνακες πού παραθέτουμε εἶναι οἱ πίνακες κατάταξης τοῦ νόμου 4024/2011, ὅταν ἐντάχθηκαν οἱ ἐν ἐνεργείᾳ Ἐφημέριοι μέ τά ἔτη ὑπηρεσίας πού εἶχαν πρὶν ἀπό τόν ὡς ἄνω νόμο. Οἱ πίνακες μισθολογικῶν προαγωγῶν σήμερα εἶναι ἄλλοι καί καθορίζονται μέ τά νέα δεδομένα. Οἱ κληρικοί κατατάσσονται πλέον ἀπό βαθμό σέ βαθμό καί προάγονται σύμφωνα καί μέ τίς ἀξιολογήσεις τους ἀπό τούς ὑπευθύνους τῶν κατά τόπους Ἱ. Μητροπόλεων. Στά ἐπόμενα τεύχη τοῦ «Ἐφημερίου» θά παραθέτουμε καί τούς νέους πίνακες προαγωγῶν οἱ ὁποῖοι εἶναι διαφορετικοί ἀπό τούς πίνακες κατάταξης.

(συνεχίζεται)

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανεμόνται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

Προτείνουμε :

Τό Σάββατο :

11.00: Στίς ἄκρες τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

21.01: Μεγάλα ἀφιερῶματα.

14.30: Ξεφυλλίζοντας βιβλία.

15.00: Γνωριμία μέ τήν
ὀρθόδοξη πίστη.

Τήν Κυριακή :

12.00: Τό τραπέζι
τῆς Κυριακῆς.

16.30: Ἡ Θεολογία
στή ζωή μας.

19.00: Βιβλίον ἀνεωγμένον.

20.00: Ἀπό τέχνη σέ τέχνη.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203